སློབ་ཚན་བཅུ་བཞི་པ།
ཟས་རིགས་ཐོན་སྐྱེད་དང་དོ་དམ་གྱི་གཞི་རྩའི་ལག་ལེན།
Chapter 14: Food Production and Management Basic Practices

སྐྱེ་ལྡན་ཚང་མར་ཟས་དགོས་པ་དང་ཟས་ལས་སྐྱེ་ལྡན་ཚོར་ནུས་ཤུགས་འབྱུང་བ་ཁྱེད་ཀྱིས་མཁྱེན་གསལ་རེད། དེ་སྔོན་ཁྱེད་ཀྱིས་སྔོ་རིགས་ཀྱིས་རང་མཁོའི་ཟས་རིགས་ཉི་འོད་ཟས་སྦྱོར་བྱེད་ཚུལ་སྐོར་སྦྱངས་ཟིན་པ་རེད། ཟས་འདི་དང་ནུས་པ་འདི་སྐྱེ་ལྡན་ཕུང་པོ་བྱེ་བྲག་པ་གཅིག་གིས་བེད་སྤྱད་དེ། ཟས་འཇུ་བ་དང་དབུགས་རྔུབས་གཏོང་། ཕྱི་ས་དོར་བ་སོགས་ཀྱི་བྱ་བ་སྣ་ཚོགས་སྒྲུབ་པར་བཀོལ་གྱི་ཡོད། སྲོག་ཆགས་གཞན་དང་འདྲ་བར་ང་ཚོར་ཡང་ཁུངས་གཞན་ནས་ཟས་རིགས་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད།

ཁྱེད་རང་གི་ནང་མི་ཁ་ཤས་ཤིག་ལ་ཟས་རིགས་མཁོ་སྤྲོད་བྱ་རྒྱུ་སྟབས་བདེ་ཡང་། གལ་ཏེ་རང་གི་ས་གནས་ཀྱི་མི་མང་དང་། མངའ་སྡེ། ཡང་ན་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་མི་མང་ལ་ཟས་རིགས་མཁོ་སྤྲོད་བྱེད་དགོས་ན་ཧ་ཅང་དཀའ་བས་ག་རེ་བྱེད་དགོས་སམ་ཞེ་ན། ང་ཚོས་ཟས་རིགས་འབོར་ཆེན་ཐོན་སྐྱེད་བྱ་དགོས། དེ་ལྟར་བྱེད་པར་ཟས་རིགས་ཐོན་སྐྱེད་དང་འགྲེམས་གཏོང་གི་དོ་དམ་མ་ལག་ཚུལ་དང་མཐུན་པ་ཞིག་དགོས། རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་ན་རང་གི་མི་མང་རྣམས་རང་ཁ་རང་གསོ་ཐུབ་པ་ཞིག་ཡིན་དགོས།

སློབ་ཚན་འདིའི་ནང་ང་ཚོས་རྩི་ཤིང་དང་སྲོག་ཆགས་ལས་ཟས་རིགས་མཁོ་སྒྲུབ་བྱེད་པའི་ལག་ལེན་མི་འདྲ་བ་ཁག་གི་སྐོར་སློབ་སྦྱོང་བྱ་རྒྱུ་ཡིན། ལག་ལེན་འདི་དག་ལ་སོ་ནམ་ཡོ་ཆས་ཞེས་པའི་ལག་ཆ་ཁག་དགོས་ཀྱི་ཡོད།

༡༤.༡ སོ་ནམ་འདེབས་ལས།

སྲེ་ཚོགས་ཀྱི་དཔལ་ཡོན་ (Civilisation) འགོ་ཚུགས་པའི་སྐབས། མི་རྣམས་རྗོན་པ་ཡིན་ཞིང་། ཁོང་ཚོས་ནགས་ (Jungle) དང་ནགས་ཚལ་སྟུག་པོའི་ (Forest) ཁྲོད་ནས་ཟས་འཚོལ་སྒྲུབ་བྱེད། ཁོང་ཚོས་ཤིང་ཏོག་དང་ལོ་མ། གཞུང་ཏ། རྩ་བ་ལྟ་བུའི་རྩི་ཤིང་གི་ཆ་ཤས་དག་ཡོངས་སུ་སྤྱོད་པར་མ་ཟད། ཐ་ན་སྲོག་ཆགས་བརྗོན་ཏེ་ཟས་སུ་སྤྱོད། རྗེས་སུ་མི་རྣམས་ཚུའི་འབྱུང་ཁུངས་ཡོད་སར་གནས་ཆགས་ཏེ་རང་ཉིད་གནས་ཡུལ་དུ་ལོ་ཏོག་འདེབས་འགོ་བཙུགས་ཤིང་། རིམ་པས་ལས་ཀ་འདི་སྔར་བས་འཕྲུལ་སྒྲིག་ཆང་བའི་ཕྱོགས་སུ་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་བ་རེད།

རྩི་ཤིང་ཁྱད་པར་བ་ཞིག་ས་གནས་གཅིག་ལ་འདེབས་གསོ་བྱེད་པ་དེར། ཁྱིམ་གཉེར་རྩི་ཤིང་ངམ་**སོ་ནམ་** (Agriculture) ཟེར། རིམ་པས་ལོ་ཏོག་འདེབས་གསོའི་ལས་ཀ་འདི་སྤྲིག་རིམ་ལྡན་པའི་སྡེ་ཁག་ཅིག་ཏུ་གྱུར་ཅིང་། (གྲོ་སྨྱུག་དང་འབྲས་སྨྱུག་ལྟ་བུའི་) རྩི་ཤིང་གི་རིགས་གཅིག་མཚུངས་ཞིག་ས་གནས་གཅིག་ལ་འདེབས་ལས་བྱས་པར་**ལོ་ཏོག** (Crop) ཟེར། ཁྱེད་རང་གིས་མཁྱེན་གསལ་བཞིན་ལོ་ཏོག་ལ་རིགས་མང་པོ་ཡོད་པ་སྟེ། དཔེར་ན་འབྲུའི་རིགས་ (གྲོ་དང་འབྲས། ཨ་ཤོམ་) དང་། ཚལ་གྱི་རིགས། (ཞོག་ཁོག་དང་ཀོ་མ་ཀོའམ་བླ་མ་མན་ཐང་།) ཤིང་ཏོག (ཨམྲ་དང་ཚ་ལུ་མ།) ལྟ་བུ་ཡིན། འདི་དག་ནི་སའི་སྟེང་ངམ་ཚུའི་ནང་དུ་སྐྱེ་བའི་རིགས་ཡིན་ཞིང་། ལོ་ཏོག་སྨིན་པ་ལས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུ་དེར་**ཐོན་འབབ** (Produce) ཟེར།

ལོ་ཏོག་རྣམས་རྩ་རྒྱུས་ཅན་ (སོ་མ་ར་ཛ་དང་སྲིན་བལ་ལྟ་བུ) གྱི་རིགས་དང་ཤིང་ཏོག་གི་རིགས། ཚལ་གྱི་རིགས་བཅས་སུ་དབྱེ་ནས་སྔེ་ཚན་རེར་དཔེ་མཚོན་གཉིས་རེ་འབྲི་དགོས། ཇ་དང་ཀོག་ཕེ་ (Coffee) ཡང་ལོ་ཏོག་ཡིན་ཞིང་། ལོ་ཏོག་གི་རིགས་རྣམས་དགུན་དུས་ལྟ་བུའི་ནམ་དུས་གཅིག་ལ་ཡག་པོ་སྐྱེ་ཡང་དབྱར་ཀ་ལྟ་བུའི་ནམ་དུས་གཞན་དུ་མི་སྐྱེ་བ་འབྱུང་བས། ནམ་དུས་གཞི་བཟུང་ལོ་ཏོག་རྣམས་གཡར་འདེབས་དང་དགུན་འདེབས་ (Kharif and Rabi) གཉིས་སུ་དབྱེ། རྒྱ་གར་ལ་ཆ་བཞག་ན། དབྱར་འདེབས་སྟོན་ཐོག་ནི་ལྷོ་ནུབ་ཀྱི་ཆར་དུས་གཞི་རྩར་བཟུང་སྟེ་ཕྱི་ཟླ་༨ ནས་༡༠ བར་གྱི་དུས་ཡུན་ནང་སྐྱེ་བའི་སྟོན་ཐོག་ (འབྲས་དང་ཨ་ཤོམ་) ལ་ཟེར། དགུན་འདེབས་ནི་ཆར་དུས་གཞི་རྩར་བཟུང་བ་མིན་པར་ཕྱི་ཟླ་༡༡ ནས་༣ བར་གྱི་དུས་ཡུན་རིང་སྐྱེ་བའི་སྟོན་ཐོག་ (དགུན་གྲོ་) ལ་ཟེར།

སྟོན་ཐོག་འདེབས་ལས་བྱེད་པའི་ནང་། སོ་ནམ་པས་དུས་སྐབས་ངེས་ཅན་ནང་བྱེད་དགོས་པའི་ལས་ཀ་འགའ་ཞིག་ཚུད་ཡོད། ལས་ཀ་འདི་དག་ལྷུམ་ར་བདག་སྐྱོང་བྱེད་མཁན་དང་ཐ་ན་ཁྱེད་ཀྱིས་རང་ཁྱིམ་ལ་མཛེས་རྒྱན་མེ་ཏོག་

འདེབས་གསོ་བྱེད་སྐབས་གཅིག་མཚུངས་སུ་སྦྱུབ་ཀྱི་ཡོད་པ་ཤེས་ངེས་རེད། ལས་ཀའམ་ལས་འགན་འདིར་**སོ་ནམ་ལས་དོན་**(Agricultural practice)ཟེར། ལས་དོན་དེ་དག་བྱེད་པར་**སོ་ནམ་ཡོ་ཆས་**(Implements)ཞེས་པའི་ལག་ཆ་འགའ་ཞིག་དགོས། སོ་ནམ་ལས་དོན་དེ་དག་སྟོན་ཐོག་སྐྱེ་འཕེལ་གྱི་དུས་ཡུན་རིང་ལག་ལེན་དུ་བསྟར་དགོས་ཤིང་། སྟོན་ཐོག་ལས་ལོ་ཏོག་སྨིན་པར་དུས་ཡུན་ངེས་ཅན་དགོས་ཤིང་ལོ་ཏོག་འདི་སྨིན་རྗེས་བཟ་བསྡུ་བྱས་ཏེ་མཛོད་ཁང་ནང་ཉར་ཚགས་བྱེད། ཟས་རིགས་ཁྱོན་ཆེ་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་ཚུལ་ཤེས་རྟོགས་འབྱུང་ཆེད་ང་ཚོས་སོ་ནམ་ལས་དོན་སྐོར་སློབ་སྦྱོང་བྱའོ།།

ས་རྐྱ་གཤིན་པོ་སྔ་གོན་བྱེད་པ།

རྩི་ཤིང་སའི་ཐོག་སྐྱེ་ཞིང་ས་ནས་ཆུ་དང་བཅུད་རྫས་ཁག་རྩི་ཤིང་ལ་ཐོབ་པ་ཁྱེད་ཀྱིས་མཁྱེན་གསལ་རེད། དེ་བཞིན་ས་ནི་ཆ་ཚད་མི་འདྲ་བའི་རིལ་རྡུལ་ཆུང་དུ་ལས་གྲུབ་ཅིང་། དེ་དག་ས་ཁུལ་དང་ས་རིམ་མི་འདྲ་བ་ཁག་གི་ནང་གྲམ་ཡོད་པའི་སྐོར་སྦྲུངས་ཟིན་པ་རེད། སའི་ནང་གཏེར་རྫས་དང་ཆུ། རླུང་། སྲོག་ལྡན་སྐྱེ་དངོས་འགའ་ཞིག་བཅས་ཡོད། ས་ཡིས་ས་བོན་ལས་མཆེ་བ་བུས་པ་དང་སྟོན་ཐོག་སྐྱེ་འཕེལ་བྱེད་སའི་བརྒྱུད་ལམ་བྱེད་ཅིང་། སའི་སྟེང་རིམ་གྱི་སན་ཊི་མི་ཊར་ཁ་ཤས་ཀྱིས་མ་གཏོགས་རྩི་ཤིང་སྐྱེ་འཕེལ་ལ་གྲོགས་བྱེད་ཀྱི་མེད། སའི་ནང་རྩི་ཤིང་དང་སྲོག་ཆགས་རྣམ་ཤི་ཐེབས་པའི་ཆ་ཤས་ཀྱང་འབྱུང་ཞིང་། དེ་དག་སའི་ནང་གི་སྐྱེ་ལྡན་དངོས་པོས་ཞིག་འགྱེད་བྱེད་ཅིང་། བརྒྱུད་རིམ་དེའི་ནང་ཤི་རོ་རྣམ་རོ་ཚོས་བཟུང་བའི་འཚོ་བཅུད་སྣ་ཚོགས་རྣམས་ཕྱིར་ཐོན་ཏེ་རྩི་ཤིང་གིས་བསྐྱར་དུ་འཛིན་བས་ཀྱི་ཡོད། ས་རྐྱ་གཤིན་པོ་སྔ་གོན་བྱེད་པ་ནི་སྟོན་ཐོག་མ་བཏབ་གོང་གི་གོམ་པ་དང་པོ་དེ་ཡིན། ས་ནི་ཐོང་གཤོལ་(Ploughs or plow)སྣ་ཚོགས་(ཕྱུགས་སམ་འཕྲུལ་འཁོར་གྱིས་འཐེན་པའི་ཤིང་གཤོལ་ལམ། ས་མཁྲེགས་ཁུལ་དུ་ལྕགས་གཤོལ་)ཀྱིས་རྨོ་སློག་བྱེད་པ་ཡིན།(དཔེ་རིས་༡༩༡)

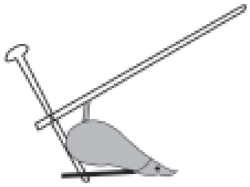

ཤིང་གི་ཐོང་གཤོལ།

ལྕགས་ཀྱི་ཐོང་གཤོལ།

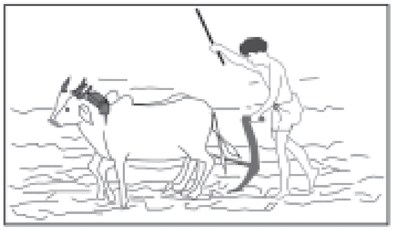

ཕྱུགས་ཀྱིས་རྨོ་སློག

འཕྲུལ་འཁོར་གྱིས་རྨོ་སློག

དཔེ་རིས་༡༩༡ ཕྱུགས་དང་འཕྲུལ་འཁོར་གྱིས་འཐེན་པའི་ཤིང་གཤོལ་ལམ་ལྕགས་གཤོལ།

ས་ཞིང་རྨོ་རློག་(Ploughing)བྱེད་པར་**ཕྱ་སློག་**(Tilling)བྱེད་པའང་ཟེར་ཞིང་།(དཔེ་རིས་༡༩་༡) རྨོ་རློག་བྱས་པ་ལས་ས་སོབ་སོབ་ཏུ་གྱུར་ཏེ་སའི་ནང་རླུང་འཁོར་སྐྱོད་བྱ་བདེ་རུ་འགྲོ་བར་མ་ཟད། བཞའ་འཛིན་ཚད་མཐོ་རུ་འགྲོ། ཞིང་ས་རྨོ་རློག་བྱེད་སྐབས་སའི་བླ་འོག་བརྗེ་བའི་དབང་གིས་ཞིང་སའི་ནང་སྐྱེས་པའི་མི་མཁོ་བའི་རྩི་ཤིང་རྣམས་རྩ་བ་ནས་བསློགས་པའི་ཐོག་ཆུ་འཛིན་པའི་ནུས་པ་མཐོ་རུ་གཏོང་གི་ཡོད། སྔ་མོ་ཐོང་ལྕགས་རྡོ་དང་ལིའམ་(Bronze)ལྕགས་ལས་བཟོས་ཤིང་། རྨོ་རློག་བྱས་པའི་ཞིང་གི་ནང་དུ་རྨོ་རློག་བྱེད་སྐབས་གྲུབ་པའི་བོང་བ་(Crumbs)ཞེས་པའི་ས་རྡོག་ཆེན་པོ་དེ་འདྲ་འབྱུང་ཞིང་། སོན་འདེབས་དང་ཞིང་ཆུ་འདྲེན་གཏོང་བདེ་བའི་ཆེད་དུ་བོང་བ་དེ་རིགས་པང་ལེབ་དང་ཤ་ལ་(Plank/harrow/leveler)སྤྱད་དེ་གསིལ་དགོས་ཀྱི་ཡོད།(དཔེ་རིས་༡༩་༣) ཐོང་གཤོལ་གྱི་གཤོལ་ལྕགས་ལ་བཙའ་ཆགས་བདེ་བར་བརྟེན། རྒྱུན་དུ་རྣོ་འདོན་པ་དང་བཙའ་མ་ཆགས་པའི་ཆེད་བཞའ་ཚན་མེད་སར་འཇོག་དགོས།

ཤིང་ལེབ།(བོང་བ་གསིལ་བྱེད།)

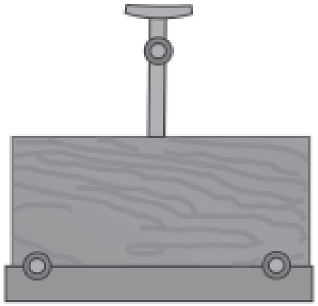

ཤིང་གི་ཤ་ལ།

ཤིང་ལེབ་དེ་འདྲུད་འཐེན་འཁོར་ལོར་བཏགས་པ།

དཔེ་རིས་༡༩་༣ ཤིང་ལེབ་དང་ཤ་ལ།

བྱེད་སྒོ་དང་པོ།

སྡོང་ཅིག་གི་ནང་ས་ཕྲན་བུ་བླངས་ཏེ་དེ་མ་བོངས་བར་ཆུ་བླུགས་དགོས། བོངས་ཟིན་པའི་ས་དེ་མུར་བཞག་ན་སྐམ་འགྲོ་ངེས་ཀྱང་། ས་འདི་གཟབ་ནན་ངང་བརྟོགས་ན། བོང་བ་ཆགས་པ་མཐོང་གི་རེད། བོང་བ་དེ་དག་གསིལ་ཏེ་ཆུ་བླུགས་ན་སའི་ནང་ནས་རླུང་གི་དབུ་བ་འཕྱུར་ཡོང་བ་མཐོང་ཐུབ་ཅིང་། རྒྱུས་རླུང་ཕྱིར་བསྒྲད་པ་རེད།

སྐབས་རེ་ཕྱུ་སློག་མ་བྱས་གོང་ཞིང་ལ་ལུད་གཏོར་ཅིང་། དེ་ལྟར་བྱས་ན་སའི་ནང་ལུད་ཡག་པོ་འདྲེས་ཐུབ། དེ་ཡང་ཐོག་མར་ལུད་ཞིང་ནང་དབོར་ཏེ་གཏོར་འཁྲེམས་བྱེད་པ་རེད། ལུད་ཀྱི་བཅུད་ནུས་ཉམས་ངེས་པའི་ཚ་ནས་ཞིང་ཁའི་ནང་རྒྱུན་རིང་འཇོག་མི་རུང་།

སོན་འདེབས།

གྲོ་དང་ཨ་ཤོམ། ཁྲེ་(Millet)ལྟ་བུའི་སྟོན་ཐོག་རྣམས་སོན་འབྲུ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡིན། འོན་ཀྱང་ཞོག་ཁོག་དང་

བུར་ཤིང་ལྟ་བུའི་སྟོན་ཐོག་འདེབས་སྐབས་རྩེ་ཤིང་དེ་གཞི་ཆ་ཤས་འདེབས་འཛུགས་བྱེད་པ་རེད། **སོན་འདེབས་**(Sowing)ཞེས་པ་ནི་ཞིང་སའི་ནང་སོན་འབྲུ་འདེབས་པའི་བརྒྱུད་རིམ་ལ་ཟེར་ཞིང་། སོན་འདེབས་མ་བྱས་གོང་སྐྱོན་མེད་ཀྱི་སོན་བཟང་འདེམས་སྒྲུག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། གཤམ་གྱི་བྱེད་སྒོས་སོན་འབྲུ་འདེམས་སྒྲུག་བྱེད་སྟངས་སྟབས་བདེ་ཞིག་སྟོན་གྱི་ཡོད།

བྱེད་སྒོ་གཉིས་པ།

ཆུ་བླུགས་པའི་སྣོད་མཚུ་ཅན་ཞིག་གི་ནང་གྲོའི་སོན་འབྲུ་ཐྱ་རམ་༡༠༠ བླུགས་དགོས་ཤིང་། སོན་འབྲུ་རྣམས་ཁ་ལ་ལྡིང་ཐུབ་པའི་ཚད་ཀྱི་ཆུ་དགོས། དེ་ནས་གྲོ་རྣམས་ཆུའི་ནང་དཀྲུག་སྟེ་རང་མལ་དུ་བཞག་ན། སོན་འབྲུ་འགའ་ཞིག་ཁ་ལ་གཡེང་ངེས་པ་དང་འགའ་ཞིག་མཐིལ་ལ་བྱིངས་ངེས་རེད། ཁ་ལ་གཡེངས་པའི་སོན་འབྲུ་རྣམས་ཡང་བས་རྡུལ་བའམ་དེ་སྦྲོན་འབུས་ཟོས་པ་ཡིན་སྲིད་ཅིང་དེའི་ཁྲོད་ཀྱི་འགའ་ཞིག་སོབ་ཏོ་ཆགས་ཡོད། གཏིང་ལ་བྱིངས་པའི་སོན་འབྲུ་རྣམས་སྐྱོན་མེད་ཡིན་པས་སོན་འདེབས་བྱེད་པར་སྤྱད་ཆོག སོན་འདེབས་བྱེད་སྐབས་གཏིང་ཚད་ནི་ཧ་ཅང་གལ་ཆེན་པོ་ཡིན་ཞིང་གཏིང་ཚད་རིང་ཐུང་ནི་སོན་འབྲུ་སོ་སོའི་ཁྱད་ཆོས་ལ་གཞིགས་ཏེ་མ་འདྲ་བ་ཡོད། སོན་འདེབས་གཏིང་ཚད་ཟབ་དྲགས་ན། བཞའ་ཚན་དང་རླུང་མི་ཐོབ་པའི་དབང་གིས་མཆེ་བ་བུས་མ་ཐུབ་པར་ལུས་ཀྱི་ཡོད།

བྱེད་སྒོ་གསུམ་པ།

སྣོད་ཀ་ཁ་ག་གསུམ་བླངས་ཏེ་ཚང་མའི་ནང་ས་ཕྲན་བུ་རེ་བླུགས། དེ་ནས་ཚང་མའི་ནང་གྲོའི་སོན་བཅུ་རེ་གཏིང་ཚད་མི་འདྲ་བ་བྱས་ཏེ་འདེབས་དགོས།(5 cm, 10cm, 15cm) ས་ལ་ཉིན་ཤས་རིང་ཆུ་བླུགས་ཏེ་སྣོད་ཚང་མའི་སོན་འབྲུ་ནས་མཆེ་བ་བུས་ཚུལ་ལ་བལྟ་ཞིབ་བྱས་ཐོག དེ་ཚོའི་མཆེ་བ་བུས་པའི་སོན་འབྲུའི་གྲངས་ཚད་བརྩི་དགོས། དེ་ལྟར་བྱས་རྗེས་སྣོད་གང་གི་སོན་འབྲུའི་མཆེ་བ་བུས་མང་ཤོས་ཡིན་མིན་ཤོད་ཐུབ་པ་འདུག་གམ། གནད་འགག་དེ་སོན་འདེབས་ཀྱི་གཏིང་ཚད་ལ་བརྟེན་ས་ཤེས་ན་འགྲིགས།

སོན་འདེབས་བྱེད་ཚུལ་གཞན་ཞིག་ཀྱང་ཡོད་པ་སྟེ། དེ་ནི་ཞིང་གི་ནང་སོན་འབྲུ་(ཨ་ཤོམ་དང་། ཁྲ། བར་སིམ་Barseem)གཤོ་བའམ་གཏོར་རྒྱུ་དེ་ཡིན་ཞིང་། སོན་འདེབས་འཕྲུལ་འཁོར་(Seed-planting machine/seed drills)གྱིས་སོན་འབྲུ་རྣམས་གཏིང་ཚད་འོས་འཚམས་སུ་འདེབས་པར་མ་ཟད། སོན་བཏབ་འཕྲུལ་སོན་གྱི་ཐོག་ས་གཡོགས་ཀྱི་ཡོད་པར་བརྟེན། ས་ངོས་ནས་སོན་སྒྲུག་པར་དཀའ་བའི་བྱིའུ་ཡིས་སོན་འབྲུ་སྒྲུག་སྟེ་འཕྲོ་བཀྲག་ཏུ་འགྲོ་བ་འགོག་ཐུབ། སོན་འདེབས་འཕྲུལ་འཁོར་ལྕགས་ལས་གྲུབ་སྟབས་སྐམ་ཤས་ཆེ་སར་བཞག་སྟེ་བཙའ་མ་ཆགས་པ་བྱེད་དགོས། སྟབས་བདེའི་སོན་འདེབས་

འཕྲུལ་ཆས་ལ་སྦྲུ་གུ་རིང་པོ་སྙིང་དུ་སྤྲི་སྤྲི་ལྡན་པ་ཞིག་ཡོད་ཅིང་། དེ་གཤོལ་དང་སྦྲེལ་གྱི་ཡོད། (དཔེ་རིས་༡༩་༣་ཀ་པ་དང་ཁ་པ།) སྦྲུ་གུ་དེའི་ཁ་ནས་གཤོལ་གྱིས་བཏོད་པའི་རོལ་གྱི་ནང་ལ་སོན་འབྲུ་བབས་ཀྱི་ཡོད། སོན་འདེབས་འཕྲུལ་འཁོར་གྱིས་བཏབ་པའི་སོན་རྣམས་གྲལ་འཁྲིག་པོར་གནས་ཤིང་། སོན་འདེབས་འཕྲུལ་ཆས་ཁ་ཤས་ལ་སྦྲུ་གུ་ལྔ་དྲུག་ལ་ཐུན་མོང་གི་སྤྲི་སྤྲི་གཅིག་ལྡན་པའང་ཡོད། དེ་ཡང་སྤྲི་སྤྲིའི་ནང་དུ་སོན་འབྲུ་བླུགས་ཡོད་པ་དེ་གཤོལ་དང་སྦྲེལ་བའི་སྦྲུ་གུ་ལྔ་དྲུག་བརྒྱུད་གྲལ་རིམ་མ་འཚོལ་བར་རོལ་ནང་འཛུགས་ཀྱི་ཡོད། འདི་ནི་རླུང་འཐེན་འཁོར་ལོས་དྲུད་པའི་སོན་འདེབས་འཕྲུལ་འཁོར་རེད། (དཔེ་རིས་༡༩་༣་ཁ་པ།)

ཆུ་འབྲས་འདེབས་པའི་སྐབས་གོང་དང་མི་འདྲ་བར་**ལྗང་གསོ་ཁང་**(Nursery)ཞེས་པའི་གནས་ཚུང་ངུ་ཞིག་ལ་སོན་བཏབ་སྟེ་སྨྱུ་གུ་སྐྱེས་རྗེས། ལག་པས་ཞིང་ཁའི་ནང་སྨྱུ་གུ་སྐྱོ་འཛུགས་བྱེད་དགོས། ཁྱེད་རང་གིས་ཆུས་ཁེངས་པའི་ཞིང་གི་ནང་དུ་ཆུ་འབྲས་བཏབ་པ་མཐོང་ཡོད་ཤས་ཆེ། (དཔེ་རིས་༡༩་༩)

ཀ༽ ཕྱུགས་འཐེན་སོན་འདེབས་ཆས།

ཁ༽ རླུང་འཐེན་འཁོར་ལོས་འཐེན་པའི་སོན་འདེབས་ཆས།

དཔེ་རིས་༡༩་༣ ཀ) ཕྱུགས་འཐེན་སོན་འདེབས་ཆས་དང་། ཁ) རླུང་འཐེན་འཁོར་ལོས་འཐེན་པའི་སོན་འདེབས་འཕྲུལ་ཆས།

ལྗང་པ་གསོ་བ།

སྐྱོ་འཛུགས།

དཔེ་རིས་༡༩་༩ འབྲས་ཀྱི་ལྗང་པ་གསོ་བ་དང་སྐྱོ་འཛུགས་བྱེད་པ།

གོང་གི་འདེབས་སྟངས་འདིས་སྨུ་གུ་སྐྱོན་མེད་ཁོ་ན་འདེམས་འཛུགས་བྱེད་པར་ཕན་ཞིང་། ཆུ་འབྲས་ལ་རྒྱུན་ཆུ་དགོས་སྟབས་ཆུའི་མཁོ་སྤྲོད་མཚམས་མ་ཆད་པར་དགོས།

ཞིང་པས་སོན་འདེབས་བྱེད་སྐབས། ས་བོན་ཕན་ཚུན་གྱི་དབར་སྟོང་ཆ་ངེས་ཅན་འཛོག་པ་ཁྱེད་ཚོ་ཁ་ཤས་ཀྱིས་གཟིགས་ཡོད་ཤས་ཆེ། སོན་འདེབས་འཕྲུལ་འཁོར་གྱིས་རང་འགུལ་ཐོག་ནས་སོན་དང་སོན་གྱི་དབར་སྟོང་ཆ་འཛོག་གི་ཡོད། དེ་འདྲའི་སྟོང་ཆ་ངེས་ཅན་འཛོག་པ་འདིས་གནས་གཅིག་ལ་སྟོན་ཐོག་སྟེབ་སྐྱེ་མི་བྱེད་པར་ཕན་ཞིང་། དེ་བཞིན་ས་ནས་སྟོན་ཐོག་ལ་འཚོ་བཅུད་དང་ཆུ་ལྷང་ངེས་དང་ཉི་འོད་འོས་འཚམས་འཐོབ་ཐུབ། སྐབས་རེ་གནས་གཅིག་ལ་སྟོན་ཐོག་སྟེབ་སྐྱེ་མི་བྱེད་པའི་ཆེད་དུ་སྨུ་གུ་འགའ་ཞིག་འགོག་དགོས་པའང་འབྱུང་ཞིང་། འདི་ལྟར་སོན་འདེབས་ཚུལ་བཞིན་བྱས་ན་ཞིང་སའི་ཤོང་ཚད་འཕྲོ་བརླག་མི་འགྲོ་བར་ཡང་ཕན་ཐོགས་ཡོད།

ཞིང་ཆུ་འདྲེན་གཏོང་།

སྲོག་ལྡན་སྐྱེ་དངོས་ཀུན་དང་འདྲ་བར་སྟོན་ཐོག་ལའང་ཆུ་མཁོ་བ་ཁྱེད་ཀྱིས་མཁྱེན་གསལ་རེད། སྟོན་ཐོག་གིས་སའི་ནང་ནས་ཆུ་འཇིབ་ཀྱི་ཡོད། སྟོན་ཐོག་ལ་བར་མཚམས་མི་འདྲ་བ་རྣམས་སུ་ཆུའི་དགོས་མཁོ་ཡོད་པ་ལྟར་ཆུ་གཏོང་བ་དེ་ར**ཞིང་ཆུ་འདྲེན་གཏོང་**(Irrigation)ཟེར། ཆུ་ཁ་དང་། རྒྱུག་ཆུ། རྫིང་ཆུ། ཆར་ཆུ་སོགས་ཆུའི་འབྱུང་ཁུངས་མི་འདྲ་བ་ཁག་གིས་ཞིང་སར་ཆུ་མཁོ་སྤྲོད་བྱེད་པ་རེད། ཁྱེད་རང་གིས་མེ་ཏོག་ལྷམ་ར་རམ་ཁོག་མའི་ནང་གི་མཛེས་རྒྱན་རྩི་ཤིང་རྣམས་ལ་ཇི་ལྟར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་དམ། དེ་ཚོར་ཡང་རྒྱུན་ལྡན་ཆུ་མཁོ་སྤྲོད་བྱེད་དགོས་པ་རེད། དབྱར་དུས་ས་དང་རྩི་ཤིང་གི་ངོས་ནས་བརླན་གཤེར་རླངས་གཟུགས་སུ་འགྱུར་ཚད་ཆེ་བར་བརྟེན་ཆུ་སྟེར་བས་མང་བ་གཏོང་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ཞིང་ཆུ་འདྲེན་ཚད་ནི་ཞིང་ས་དང་ཞིང་སའི་དབར་དང་། སྟོན་ཐོག་དང་སྟོན་ཐོག་གི་དབར་མི་འདྲ་བ་ཡིན། ནམ་དུས་ཀྱིས་ཀྱང་ཞིང་ཁར་ཆུ་མཁོ་མིན་གྱི་ཐད་ཤུགས་རྐྱེན་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད། འབྲས་ཞིང་གི་ནང་དུ་དུས་སྐབས་མང་ཆེ་བར་རྒྱུན་ཆུ་ཉར་ཚགས་བྱེད་དགོས་ཀྱང་། གྲོ་ཡི་སྟོན་ཐོག་ལ་སྟོན་ཐོག་འཚར་སྐྱེད་ཀྱི་གོམ་རིམ་མི་འདྲ་བའི་བར་མཚམས་རྣམས་སུ་ཆུ་འདྲེན་གཏོང་བྱེད་པ་རེད། དོན་དངོས་སུ་རྒྱ་གར་བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་ས་ཁུལ་མང་པོར་ཆུ་འབྲས་ཁྲོན་ཆེ་བསྟུད་མར་འདེབས་ལས་བྱས་པ་དེས། ཆུ་ཡི་གནས་ཚད་(Water table/water level)ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཐེབས་ནས་ཆུ་གནས་ཇེ་ཟབ་ཏུ་སོང་ཡོད། དེར་བརྟེན་ཆུ་ལྷང་ངེས་འབྱུང་ཆེད་ཞིང་པ་ཚོར་སྟོན་ཐོག་འདེབས་ལས་རྣམ་མང་ཅན་དུ་བསྒྱུར་དགོས་པ་སྟེ། འབྲས་འདེབས་ཤུང་དུ་བཏང་ནས་ཁེ་འབབ་བཟང་བའི་སྨན་རིགས་འདེབས་དགོས་པའི་བསླབ་བྱ་བྱས་ཡོད།

གལ་ཏེ་སྟོན་ཐོག་ལ་དགོས་མེད་དམ་རྒྱུན་ལྡན་དང་མ་མཚུངས་པའི་ཆུ་བྱུང་ན་ག་རེ་འབྱུང་ངམ་ཟེར་ན། གོང་གི་གནས་སྟངས་གཉིས་ཀར་སྟོན་ཐོག་འཕྲོ་བརླག་ཏུ་འགྲོ་རྒྱུ་རེད། སྟོན་ཐོག་ལ་ཆུ་ཚད་ལས་བརྒལ་བ་འདྲེན་གཏོང་བྱས་ན། སའི་གསེང་གི་རླུང་རྒྱུ་ཚད་ཉུང་དུ་སོང་ནས་དེའི་འབྲས་བུར་རྩ་བ་རྣམས་འཕྲོ་བརླག་འགྲོ། དེས་**ཆུ་འགག་**(Water logging)ཐེབས་པའི་གནས་སྟངས་ཀྱང་འབྱུང་བར་བྱེད། ཁྱེད་ཀྱིས་ཆུ་རུད་(Floodwater)ཞིང་ནང་འཁྱིལ་བ་མཐོང་ཡོད་ངེས། འདི་རིགས་བྱུང་སྐབས་སྟོན་ཐོག་ཆུ་འགག་ཐེབས་ཏེ་འཕྲོ་བརླག་ཏུ་འགྲོ་བ་རེད། ས་ལ་གནོད་སྐྱོན་མ་འགྲོ་བའི་ཆེད་དུ་ཚད་ལས་བརྒལ་བའི་ཆུ་རྣམས་ཞིང་ནས་ཕྱིར་འདྲེན་དགོས་ཤིང་འདི་ནི་འབྱུང་འགྱུར་སྟོན་ཐོག་འདེབས་ལས་གྲ་སྒྲིག་བྱེད་པར་དགོས་གལ་ཆེ་བ་ཞིག་རེད། སྐབས་རེ་དུས་མ་ཡིན་པའི་ཆར་པ་དང་། སེར་དྲག་བབས་ཆེ་བས་ཀྱང་སྟོན་ཐོག་འཕྲོ་བརླག་ཏུ་འགྲོ། གྲོ་དང་དེ་མིན་གྱི་སྟོན་ཐོག་ལ་ཆ་མཚོན་ན། ཆར་རླུང་དྲག་ལ་མྱུར་བ་ལྡང་ཚེ་འབྲུ་རིགས་སྨིན་བཞིན་པའི་དུས་སྐབས་སུ་སྟོན་ཐོག་ས་ལ་ཉལ་བའི་རྐྱེན་བྱེད། དེ་ལ་**ཞིང་ཉལ་ཐེབས་པ་**(Lodging)ཡང་ཟེར།

སོན་འདེབས་མ་བྱས་གོང་ཞིང་ཆུ་འདྲེན་པའང་ཡོད་ཅིང་འདིས་ཕྲུ་སློག་བྱེད་པར་ཕན། ཞིང་ཆུ་འདིས་མི་འདོད་པའི་རྩི་ཤིང་རྣམས་ཀྱང་མཆེ་བ་འབུས་སུ་བཙུག་སྟེ་ཕྲུ་སློག་བྱེད་སྐབས་དེ་དག་རྩ་འགོག་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད། ས་རྒྱུ་མི་འདྲ་བ་དེས་ཞིང་ཆུ་འདྲེན་གཏོང་ལ་འང་ཤུགས་རྐྱེན་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད་པ་སྟེ། བྱེ་སའི་ནང་ཆུ་སིམ་ཚད་ཁ་ཅང་མྱུར་བས་རྩི་ཤིང་གི་རྩ་བས་ཆུ་འཛིན་ཐེབས་དཀའ་བར་བརྟེན་ཆུ་མང་ཙམ་འདྲེན་དགོས། གལ་ཏེ་ཁྱེད་རང་གིས་བྱེ་སའི་ནང་ཆུ་བླུགས་ཚེ། ཆུ་གཏིང་ལ་མྱུར་དུ་འགྲོ་བ་མཐོང་གི་རེད། འདམ་སའམ་ས་ནག་གི་ཆུ་འཛིན་པའི་ནུས་ཚད་དེ། བྱེ་ས་ལས་ལྷག་པ་ཡོད། དེར་བརྟེན་ལོ་ཏོག་ཆུ་འགག་ཐེབས་པའི་ཉེན་ཁ་དེ་འདམ་སའི་ཞིང་རྣམས་ལ་ཆེ་བ་ཡོད། སྟོན་ཐོག་ནི་འདེབས་ཡུལ་ས་ཞིང་གི་རང་བཞིན་དང་ཆུའི་དགོས་མཁོ་མང་ཉུང་དྲན་པའི་ཐོག་ནས་གསོ་སྐྱོང་བྱེད་དགོས་པ་རེད།

ལུད་རྒྱག་པ། Manuring

ས་ཡིས་སྟོན་ཐོག་ལ་གཏེར་རྫས་ཀྱི་འཚོ་བཅུད་མཁོ་སྤྲོད་བྱེད་ཅིང་། འཚོ་བཅུད་འདི་ནི་སྟོན་ཐོག་སྐྱེ་འཕེལ་ལ་དགོས་གལ་ཆེན་པོ་རེད། ས་ཁུལ་འགའ་ཞིག་ཏུ་ཞིང་པས་ཞིང་ས་གཅིག་གི་ནང་སྟོན་ཐོག་རིགས་གཅིག་ཁོ་ན་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་ཀྱིས་འདེབས་ལས་བྱེད་པ་ལས། སོན་འདེབས་མ་བྱས་པའམ་**ཐགས་མར་**(Fallow)གཏན་ནས་འཛོག་གི་མེད། ཐགས་མར་འཛོག་པ་ཞེས་པ་ནི་ཞིང་ལ་སོན་འདེབས་མི་བྱེད་པའི་བརྒྱུད་རིམ་ཞིག་རེད། སྟོན་ཐོག་གིས་ས་ནས་འཚོ་བཅུད་བསྡུ་ལེན་བྱེད་པའི་དབང་གིས་ཞིང་ལ་བསྟུད་མར་སྟོན་ཐོག་བཏབ་པ་དེས་ས་བཅུད་ཉམས་ཀྱི་ཡོད། དེ་ནི་ཁྱེད་ཚོའི་ཁོག་མའི་ནང་གི་མེ་ཏོག་དང་སྒོ་འགྲམ་གྱི་མཛེས་རྒྱན་སྤང་ལྗོངས་ལའང་གཅིག་མཚུངས་སུ་འབྱུང་གི་ཡོད།

དེར་བརྟེན་ཞིང་པ་ཚོས་སྔོན་ཐོག་ལ་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པའི་ས་བཅུད་སྤེལ་ཆེད་ཞིང་ལ་ལུད་བསྲེ་ཞིང་། བརྒྱུད་རིམ་དེར་ **ལུད་རྒྱག་པ་**(Manuring)ཟེར། ལུད་ནི་སྔོ་ཐོག་གི་ལྷི་བ་དང་། ཚལ་ཉིག འབབ་ཚ་(Oil cake)ལྟ་བུའི་སྐྱེ་ལྡན་དངོས་པོས་ཕྱུག་པ་ཞིག་ཡིན་པས་དེ་ཚོས་ས་བཅུད་འཕེལ་བར་བྱེད། རྩི་ཤིང་དང་སྲོག་ཆགས་ནས་བྱུང་བའི་རུལ་བསྲད་སྐྱེ་ལྡན་དངོས་པོར་**སྐྱེ་ལྡན་ལུད་**(Organic manure)ཟེར། ཞིང་པས་མཐོང་ཡངས་སར་ལུད་དོང་བཟོས་ཏེ་རྩི་ཤིང་དང་སྲོག་ཆགས་ཀྱི་སྙིགས་རོ་ཞིག་འགྱེད་བྱེད་དུ་འཇུག་ཅིང་། དེ་ཡང་ཕྲ་སྲིན་དང་ཤ་མོ་རིགས་ལྟ་བུའི་སྐྱེ་ལྡན་གཟུགས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱེད། ཞིག་འགྱེད་བྱས་པའི་དངོས་པོ་རྣམས་ལུད་དུ་བསྒྱུར་བ་ཡིན། ལུད་དེ་དག་སྐྱེ་ལྡན་གཟུགས་ནས་བྱུང་བའི་དབང་གིས་ས་ཞིང་བརྒྱུད་ནས་དེ་ཚོའི་བཅུད་རྫས་རྣམས་རྒྱུན་འཁོར་བྱེད། དེ་ནི་ཞིང་པས་སྤྱོད་པས་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་ལུད་ཡིན་ཞིང་དེང་གི་རྫས་ལུད་ཅེས་པའི་རྫས་འགྱུར་ལུད་ལས་ལེགས་པར་རྩི་བཞིན་ཡོད། རྫས་ལུད་བཏབ་སྟེ་འདེབས་གསོ་བྱས་པ་དག་དང་བསྡུར་ན་སྐྱེ་ལྡན་ལུད་བཏབ་སྟེ་འདེབས་གསོ་བྱས་པའི་འབྲུ་རིགས་དང་ལྷག་པར་དུ་སྔོ་ཚལ་དང་ཤིང་ཏོག་རྣམས་གནོད་པ་མེད་པར་བརྩི་བཞིན་ཡོད། དེང་སྐབས་ཡང་བསྐྱར་སྐྱེ་ལྡན་ལུད་ཁོན་སྤྱོད་པའི་སྐྱེ་ལྡན་སོ་ནམ་ལ་དམིགས་བསལ་ནན་སྐུལ་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

ལུད་དོང་ཞིག་བྲུས་ཏེ་ཚལ་སྙིགས་དང་ལྕི་བ་ལྟ་བུའི་སྲོག་ཆགས་ཀྱི་སྙིགས་རོ་རྣམས་དེའི་ནང་བླུགས་དགོས། དེ་ནས་སྟེང་ངོས་སུ་སའམ་འདམ་བག་གི་རིམ་པ་ཞིག་གིས་གཡོགས་དགོས་ཤིང་། ཞིག་འགྱེད་འབྱུང་ཆེད་ཚ་བླུགས་དགོས། གོང་གསལ་བྱེད་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་**བ་ལུད་**(Compost)ཅེས་པའི་ལུད་འབྱུང་ཞིང་། དེ་ཞིང་ལུད་དུ་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། དེང་སྐབས་བ་ལུད་བཟོ་ཆེད་ས་འབུ་བཀོལ་བ་དེ་ཧ་ཅང་དར་ཁྱབ་ཆེན་པོ་ཆགས་ཡོད། འབུ་རིགས་བྱེ་བྲག་པ་འགའ་ཞིག་འབུས་སྙིན་བ་ལུད་(Vermi-coposting)བཟོ་བར་འཚམས་ཤིང་། འབུ་དེ་རིགས་ཞབས་ཞུའི་ཚན་ཁག་འགའ་ཞིག་ནས་མཁོ་སྒྲུབ་བྱ་རྒྱུ་ཡོད།

པར་རིས། འབུས་སྙིན་བ་ལུད།

རྫས་ལུད་རྣམས་སྐྱེ་ལྡན་ལུད་དང་བསྡུར་ན་སྐྱེ་ལྡན་མ་ཡིན་པའི་བཅུད་རྫས་(ནུ་ཊྲི་ཅན་གྱི་ཨེ་མོ་ནི་ཡམ་དང་། ཚད་བཏགས་འོད་མའི་སྦྱར། ཙྭ་རླུང་ལྡན་པའི་དུག་སེལ་དཀར་པོ། ནུ་ཊྲི་ཅན་གྱི་དུག་སེལ་དཀར་པོ་བཅས་)ཀྱིས་ཕྱུག་པ་ཡོད། རྫས་ལུད་ཀྱིས་ཟེ་རླུང་དང་དུག་སེལ་དཀར་པོ་ལྟ་བུའི་སའི་ནང་ཉུང་བའི་བཅུད་རྫས་བྱེ་བྲག་པ་མཁོ་སྒྲོན་བྱེད། ལོ་ཏོག་གི་རིགས་གཅིག་ནམ་དུས་དང་ནམ་དུས་སྤེལ་ཏེ་འདེབས་ལས་བྱས་ན། སའི་ནང་གི་ཟེ་རླུང་དང་དུག་སེལ་དཀར་པོ་ལྟ་བུའི་བཅུད་རྫས་བྱེ་བྲག་པ་ཉམས་པར་འགྱུར། སྔོན་འབྲས་

ཐོན་སྐྱེད་ལ་སྐྱོན་མ་ཆགས་པའི་ཆེད་དུ་བཅུད་རྫས་དེ་དག་སྐབས་འཕྲལ་བསྐྱར་གསོ་དགོས་ཤིང་། རྫས་ལུད་ཀྱིས་དགོས་མཁོ་དེ་སྐོང་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། འདས་པའི་ལོ་རབས་བཞིའི་རིང་ཟས་རིགས་ཐོན་སྐྱེད་འཕར་སྣོན་ཡོང་ཆེད་ང་ཚོས་ས་ཞིང་བཀོལ་སྤྱོད་ཚད་ལས་བརྒལ་བ་བྱས་པས་ས་བཅུད་ཉམས་པར་གྱུར་ཅིང་། ས་ཞིང་དེ་རིགས་ལ་རྫས་ལུད་ཡང་ཡང་འདེབས་དགོས། རྫས་ལུད་ཚད་ལས་བརྒལ་བ་བཀོལ་ན་ས་བཅུད་འཛིན་ཤུགས་ཀྱི་རང་བྱུང་ནུས་པ་ཉམས་ཏེ་ས་འཕྲོ་བརླག་ཏུ་འགྲོ་བ་ཡིན། རྫས་ལུད་འདི་དག་སྟོན་ཐོག་གི་རྩ་བས་འཛིན་ཏེ་ཟས་ཀྱི་ཕྲེང་འཁོར་ནང་འགྲོ་བ་རེད།

ང་ཚོས་ཐོན་འབབ་བཟང་བའི་སྟོན་ཐོག་སྤྱི་དང་ལྷག་པར་གྲོ་དང་ཆུ་འབྲས། ཨ་ཤོམ་བཅས་འདེབས་ལས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ང་ཚོས་སྟོན་ཐོག་གི་ཐོན་འབབ་བཟང་པོ་འབྱུང་བར་བྱེད་ཐུབ་ཡོད་ཀྱང་རྫས་ལུད་སྤྱོད་ཚད་ཀྱང་འཕར་ཡོད། དེར་བརྟེན། ས་ཞིང་གི་ས་རྒྱ་གཤིན་པོར་གནས་ཆེད་སྐྱེ་ལྡན་ལུད་བཀོལ་བ་དང་། འདེབས་ལས་མི་བྱེད་པའམ་ཐགས་མར་(Fallow)འཇོག་པ་ལྟ་བུའི་རང་བྱུང་གི་སོ་ནམ་བྱ་ཐབས་ལ་བརྟེན་དགོས། སྐྱེ་ལྡན་ལུད་ཀྱིས་ས་ཞིང་གི་**འཐག་སྒྲིག**(Texture)དང་ཆུ་འཛིན་པའི་ནུས་པ་ཡར་རྒྱས་གཏོང་ཐུབ་པར་མ་ཟད་ས་བཅུད་དང་བཅས་པ་ཁྲོན་ཡོངས་ནས་བསྐྱར་གསོ་བྱེད་ཐུབ། གཞན་ཡང་རྩེ་ཤིང་པེད་མེད་དང་སྲོག་ཆགས་ཀྱི་ལྤྱི་བ་སོགས་ཉར་ཚགས་དོ་དམ་བྱ་རྒྱུར་དཀའ་ངལ་ཡོད་པ་བཞིན་སྐྱེ་ལྡན་ལུད་ཉར་ཚགས་བྱ་རྒྱུར་ཡང་དཀའ་ངལ་ཡོད། ཁྱེད་ཀྱིས་གྲོང་གསེབ་ཀྱི་ས་སྟོང་དུ་ལུད་ཕུང་སྤུངས་པ་མཐོང་ཡོད་ངེས་རེད།

དེ་མིན་གྱི་ས་བཅུད་ཉམས་གསོའི་ཐབས་ལམ་གཅིག་ནི། སྟོན་འབྲས་གཅིག་ལོ་ནས་ལོ་བསྟུད་དང་ནམ་དུས་དང་ནམ་དུས་སྤེལ་ཏེ་འདེབས་ལས་བྱེད་པ་ཉུང་དུ་བཏང་སྟེ། སྟོན་འབྲས་གཞན་གཅིག་དང་རེས་མོས་སུ་འདེབས་རྒྱུ་དེ་རེད། དེ་ལ་**སྟོན་ཐོག་སྐོར་འདེབས**(Crop rotation)ཟེར། སྔོན་མ་རྒྱ་གར་བྱང་ཕྱོགས་ཁུལ་དུ་ཞིང་པ་ཚོས་སེམས་ཅན་གྱི་ཆག་གི་ཆེད་དུ་ནམ་དུས་གཅིག་ལ་སྲན་རིགས་བཏབ་པའི་རྗེས་སུ་གྲོ་འདེབས་ཀྱི་ཡོད། བྱེད་ཐབས་འདིས་ས་ཞིང་གི་ཟེ་རླུང་ཉམས་གསོ་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། དེང་སྐབས་ཞིང་པ་ཚོར་སྟོན་ཐོག་སྐོར་འདེབས་བྱེད་རྒྱུའི་སྦྱོང་བརྡར་སློང་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

དཔེ་རིས་༡༩༥ རྫས་ལུད་གཏོར་བ།

དོན་དངོས་སུ་རྫས་ལུད་ཉར་ཚགས་དང་སྐྱེལ་འདྲེན། བེད་སྤྱོད་བཅས་བྱེད་བདེ་བ་ཡོད། དེ་ཡང་རྫས་ལུད་ནི་གཏོར་བའམ་(དཔེ་རིས་༡༩༥ རྫས་ལུད་ཞིང་ལ་གཏོར་བ།)ཞིང་ཆུ་འདྲེན་གཏོང་གི་ཡུར་བུ་བརྒྱུད་དེ་ཞིང་ལ་བཀོལ་ཆོག་པ་སྟེ། ཆུ་ཡུར་ནང་རྫས་ལུད་བཞུ་སྟེ་ཞིང་ལ་ཁྱབ་ཀྱི་ཡོད།

ཟས་ལུད་ནང་བཅུད་ཟས་གར་པོའི་རྣམ་པར་ཡོད་ཅིང་། དེ་དག་ས་བཅུད་བྱེ་བྲག་པ་རེད། དེ་དག་ཆུའི་ནང་ཏ་ཅང་བཞུ་སླ་ཞིང་སྔོན་ཐོག་གིས་འཇིབས་བདེ་བ་རེད། ཟས་ལུད་འདི་རིགས་ཀྱིས་བཞའ་ཚན་འཛིན་སྒྱུར་བས་ཟས་ལུད་སྤྲོད་ཆུ་ཐུབ་དམ་པོའི་ནང་བླུགས་དགོས་དོན་ཡང་དེས་རེད། དེ་ཚོ་ཉར་ཚགས་ཐུལ་བཞིན་བྱ་རྒྱུ་ནི་གལ་ཏ་ཅང་ཆེ། ཟས་ལུད་རྣམས་སྔོན་ཐོག་བྱེ་བྲག་པ་གཞི་རྩར་བཟུང་བ་ཡང་སྲིད། དཔེར་ན། གང་བུ་ཅན་གྱི་སྔོན་འབྲས་(Legume)དང་སྤྲུན་རིགས་རྣམས་ཀྱི་རྩ་བའི་འབུར་ཏོག་གི་ཕྲ་སྲིན་གྱིས་རླུང་ཁམས་ནང་གི་ཟེ་རླུང་བསྒྱུར་གྱི་ཡོད་པར་བརྟེན། ཟེ་རླུང་ལྡན་པའི་ཟས་ལུད་དགོས་ཀྱི་མེད། ཟས་ལུད་ཚད་ལས་བརྒལ་བ་སྤྲོད་ན་སའི་ནང་གི་རང་བྱུང་འདུས་ཟས་ལ་འགྱུར་བ་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད། ཟེ་རླུང་ལྡན་པའི་ཟས་ལུད་བཀོལ་མང་ན་སའི་ནང་ཟེ་ཚྭ་དང་བུལ་ཏོག་འཕེལ་བར་བྱེད་ཀྱང་། སའི་ནང་གི་སྐྱུར་ཟས་ཉུང་དུ་གཏོང་ཆེད་ཟེ་ཚྭ་ལྡན་པའི་ཟས་ལུད་བཀོལ་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ཟས་ལུད་ནང་གི་བཅུད་ཟས་འདི་དག་སའི་ནང་ཐིམ་སྟེ་སྔོན་ཐོག་གི་རྩ་བས་འཇིབས་ཀྱི་ཡོད།

ཡུར་མ་ཡུར་བ། Weeding

ཞིང་ཁའི་ནང་སྔོན་ཐོག་དང་མཉམ་དུ་རྩི་ཤིང་གཞན་དག་མང་པོ་ཡང་སྐྱེ་ཡི་ཡོད། ཁྱེད་རང་གི་སྔོན་ཐོག་ནི་རྩི་ཤིང་གི་རིགས་གཅིག་(གྲོ། འབྲས། ཞོག་ཁོག བུར་ཤིང་།)ཡིན་པ་ཤེས་གསལ་རེད། ཞིང་ཁའི་ནང་གི་སྔོན་ཐོག་གི་ལྡོང་པ་ལས་གཞན་པའི་རྩི་ཤིང་ཚང་མར**རྩྭ་ཡན་**(Weed)ཟེར། དེར་བརྟེན། རྩྭ་ཡན་ནི་ཞིང་ཁའི་ནང་སྐྱེས་པའི་མི་འདོད་པའི་རྩི་ཤིང་རེད། སྐབས་རེ་རྩྭ་ཡན་གྱི་སོན་དང་སྔོན་ཐོག་གི་སོན་འདྲེས་པར་བརྟེན། ཞིང་ཁ་རྩྭ་ཡན་གྱིས་བཟུང་གི་རེད། ཁྱེད་ཀྱི་ཁང་འཁྲམ་གྱི་མཛེས་རྒྱན་སྤང་ཁ་དང་ཁོག་མའི་ནང་བཏབ་པའི་མེ་ཏོག་གི་ཁྲོད་དུའང་རྩྭ་ཡན་སྐྱེ་སྲིད། ཁྱེད་ཀྱིས་སྤང་ཁའི་རྩྭ་ཡན་ཇི་ལྟར་དབྱེ་འབྱེད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་དམ། རྩྭ་ཡན་འགོག་པར**ཡུར་མ་ཡུར་བ**(Weeding)ཟེར། རྩྭ་ཡན་གྱིས་ཀྱང་སའི་ནང་གི་འཚོ་བཅུད་སྤྱོད་པ་དང་། ཆུ་དང་འོད་ཏབ་རྩོད་བྱེད་པར་བརྟེན། སྔོན་ཐོག་གི་འཚར་སྐྱེད་དང་ཐོན་འབབ་ལ་སྐྱོན་ཆགས་ཀྱི་ཡོད་སྐབས་ཡུར་མ་ཡུར་རྒྱུ་ནི་དགོས་མཁོ་ཡོད་པ་ཞིག་རེད། རྩྭ་ཡན་གྱིས་བཙས་མ་བཟ་བསྡུར་ཡང་སྐྱོན་བྱེད་ཅིང་། རྩྭ་ཡན་འགའ་ཞིག་མི་དང་སྲོག་ཆགས་ལ་གནོད་པའི་དུག་རིགས་དང་ལྡན་པའང་ཡིན་སྲིད།

ཞིང་པས་རྩྭ་ཡན་འགོག་པ་དང་དེ་ཚོར་སྟངས་འཛིན་གྱི་བྱ་ཐབས་མང་པོ་བཏོད་ཡོད། དེ་ཡང་སོན་འདེབས་མ་བྱས་གོང་འཕྱུ་སློག་བྱེད་པ་དེས་རྩྭ་ཡན་རྩ་འགོག་གིས་སྐམ་ནས་ས་དང་མཉམ་དུ་འདྲེས་པར་འགྱུར་གྱི་ཡོད། རྩྭ་ཡན་གྱི་སོན་དང་ལོ་ཏོག་གི་སོན་གཉིས་འདྲེས་ཉེན་ཆེན་པོ་ཡོད་པས་རྩྭ་ཡན་འགོག་པའི་དུས་སྐབས་ཡག་ཤོས་ནི། རྩྭ་ཡན་

ལ་མེ་ཏོག་ཤར་ཏེ་འབྲུ་མ་ཆགས་གོང་རེད། གནམ་གཤིས་སྐམ་ཤས་ཆེ་སྐབས་རྩྭ་ཡན་འགོག་བདེ་ཞིང་། ངལ་རྩོལ་ལ་བརྟེན་ཏེ་རྩྭ་ཡན་འགོག་པའི་ནང་། རྩྭ་ཡན་རྩ་བཀོག་གཏོང་བ་དང་། དུས་ནས་དུས་སུ་སའི་མཚམས་ནས་ཐྲིག་པ་གཉིས་ཚུད་ཅིང་། འདི་གཉིས་རྐོ་མ་(Hoe)དང་བཤལ་བར་(Harrow)བརྟེན་ནས་སྒྲུབ་ཀྱི་ཡོད།(དཔེ་རིས་༡༩་༦་ཀ་པ་དང་ཁ་པ།) ལག་ཆ་འདི་གཉིས་ལ་བཙའ་མ་ཆགས་པའི་ཆེད་བདག་གཅེས་བྱ་དགོས། ཡུར་མ་ཡུར་སྐབས་སྟོན་ཐོག་ཀྱང་རྩ་འགོག་ཐེབས་ཏེ་ལོ་ཏོག་ལ་སྐྱོན་བྱེད་ཉེན་ཡོད། ང་ཚོས་རྩྭ་ཡན་གྱི་སྐྱེ་འཚར་གྱི་རིམ་པ་(མཆེ་བ་བུས་པ་ནས་སྨིན་པའི་བར་)རྣམས་ཤེས་པ་བྱེད་དགོས། སྟོན་འབྲས་མི་འདྲ་བར་རྩྭ་ཡན་ཡང་མི་འདྲ་བ་འབྱུང་བའི་ཆ་ནས་སྟོན་ཐོག་འཁོར་འདེབས་བྱས་ན་རྩྭ་ཡན་ལ་སྣང་ས་འཛིན་བྱ་རྒྱུར་ཕན་ཐོགས་ཡོད།

(ཀ)

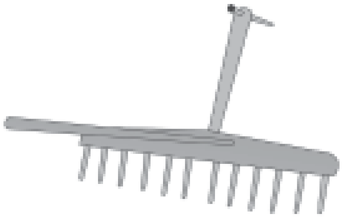

(ཁ)

དཔེ་རིས་༡༩་༦ ངལ་རྩོལ་ལ་བརྟེན་ནས་རྩྭ་ཡན་འགོག་པ། ཀ༽ ཏོག་ཙེས་འགོག་པ། ཁ༽ ཤལ་མས་འགོག་པ།

རྩྭ་ཡན་འཇོམས་བྱེད་(Weedicides)ཅེས་པའི་རྫས་འགྱུར་བེད་སྤྱོད་ཀྱིས་རྩྭ་ཡན་ལ་སྣང་ས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེ་ཡང་རྫས་འདི་ཞིང་ནང་གཏོར་གྱི་ཡོད་(དཔེ་རིས་༡༩་༧)ཅིང་། རྫས་འདི་རྩྭ་ཡན་འཇོམས་བྱེད་ཡག་པོ་ཞིག་ཡིན་ཡང་སྟོན་ཐོག་ལ་སྐྱོན་བྱེད་ཀྱི་མེད། རྩྭ་ཡན་འཇོམས་བྱེད་འདི་ཆུའི་ནང་བསྲེས་ཏེ་གཏོར་ཆས་ཀྱིས་ཞིང་ལ་གཏོར་བ་རེད། སྐབས་རེ་རྫས་འདི་གཏོར་སྐབས་གཏོར་བ་པོ་ཞིང་པའི་ལུས་ཁམས་ལ་གནོད་སྐྱོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། རྩྭ་ཡན་འཇོམས་བྱེད་འདི་རྩྭ་ཡན་ལ་མེ་ཏོག་མ་ཤར་བ་དང་སོན་འབྲུ་མ་བཏགས་པའི་སྔོན་གྱི་འཚར་ལོངས་སྐབས་གཏོར་གྱི་ཡོད། རྩྭ་ཡན་འཇོམས་བྱེད་ནི་མི་ཚུད་པའི་སྐྱེ་ལྡན་གཟུགས་ཚང་མར་གནོད་ཚབས་ཆེན་པོ་ཡིན། དེའི་ཆབ་ཏུ་གནོད་པ་མི་ཆེ་ལ་རྩེ་ཤིང་ནས་བྱུང་བའི་རྫས་རིགས་གཞན་མིང་ལ་**རྩྭ་འགེམས་རྫས་**(Herbicides)ཞེས་པ་ཞིག་བཀོལ་གྱི་ཡོད།

སྟོན་ཐོག་ལ་སྲུང་སྐྱོབ།

ཞིང་གི་སྟོན་ཐོག་རྣམས་ཕྱིའི་འགལ་རྐྱེན་མང་པོ་དང་འཕྲད་ཀྱི་ཡོད། སྟོན་ཐོག་རྣམས་ཕྱུགས་རིགས་བདག་མེད་དང་ལྷག་པར་མི་བཙའ་སྲོད་བྱེད་ཁུལ་དང་གྲོང་ཁྱེར་ཉེ་ཁུལ་གྱི་བདག་མེད་ཕྱུགས་རིགས་ཀྱིས་འཇོམས་ཉེན་ཡོད། ཞིང་པས་ཞིང་ལ་བདག་སྲུང་བྱ་ཆེད་ལྕགས་སྐྱུད་ཀྱི་ར་བ་བསྐོར་བ་དང་གྱང་བསྐྲུན་གྱི་ཡོད། དེ་ཙམ་མ་ཟད་ཞིང་པས

ཞིང་རྣམས་བྱིའུ་དང་འ་ཛག་(Locust)དང་ཨ་ཚག་ཚག་པ་(Grasshopper)ལྟ་བུའི་འབུ་སྲིན་ལས་སྲུང་དགོས། བྱིའུ་དང་འབུ་སྲིན་རྣམས་ཛ་བརྡུང་བ་དང་ཐོ་གོར་སློང་བའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་འཛིགས་སྐུལ་གྱིས་འདེད་པ་ཡིན།(དཔེ་རིས་༡༩་༤)

དཔེ་རིས་༡༩་༤ ཐོ་གོར་སློང་བའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་སྐོན་ཐོག་སྲུང་སྐྱོབ་བྱེད་པ།

སྐོན་ཐོག་གི་དགྲ་(Pest)ནི་སྐོན་ཐོག་འཇོམ་མཁན་གྱི་སྲོག་ཆགས་དག་ལ་ཟེར་ཞིང་། རྒྱུན་མཐོང་སྐོན་ཐོག་གི་དགྲ་ནི་འབུ་སྲིན་དང་། ཙི་ཙི། བྱིའུ་(དཔེ་རིས་༡༩་༥)སོགས་རེད། **སྐོན་ཐོག་གི་དགྲ་**ཞེས་པའི་སྲོག་ཆགས་དག་གི་གནོད་པ་ལས་སྐྱོབས་ཆེད་རྫས་འགྱུར་པེད་སྤྱོད་བྱེད་ཅིང་། རྫས་རིགས་དེར་**གནོད་འབུ་འཇོམས་བྱེད་**(Pesticides)ཟེར། རྫས་སྣ་དེ་དག་འབུ་སྲིན་གྱི་སྒོང་དང་འབུ་སྲིན་སྒོང་ང་ལས་གྲོལ་ཡང་འཚར་སྐྱེད་རྫོགས་པར་མ་བྱུང་གོང་དུ་འཇོམས་བྱེད་དུ་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། རྩྭ་ཡན་འཇོམས་བྱེད་དང་འདྲ་བར་གནོད་འབུ་འཇོམས་བྱེད་ཀྱང་སྐོན་ཐོག་གི་ཐོག་གཏོར་གྱི་ཡོད། སྐོན་ཐོག་གི་དགྲའི་འཚར་སྐྱེད་ཀྱི་དུས་རིམ་ངེས་ཅན་ནང་རྫས་སྣ་འདི་དག་གི་ཕན་ནུས་ཐོན་ཚད་ཆེན་པོ་ཡོད།

ཞིང་ཁ་རྒྱ་ཆེན་པོ་དང་། སྐོན་ཐོག་གི་དགྲའི་ནང་གི་འབུ་འ་ཛག་དང་ཨ་ཚག་ཚག་པའི་གནོད་པ་ཚབས་ཆེ་ཞིང་ཁྱབ་ཆེ་སྐབས་གནམ་གྲུ་ཆུང་ངུ་སྤྱད་དེ་གནོད་འབུ་འཇོམས་བྱེད་ཞིང་ལ་གཏོར་གྱི་ཡོད། ཞིང་ཆུང་གི་ཞིང་པ་ཚོས་གནོད་འབུ་འཇོམས་བྱེད་འདི་ཆུའི་ནང་བཞུ་རྗེས་ངལ་རྩོལ་ལ་བརྟེན་ནས་ཞིང་ལ་གཏོར་གྱི་ཡོད། རྫས་འདི་གཏོར་བས་ཐད་ཀར་ཞིང་པའི་འཕྲོད་བསྟེན་ལ་གནོད་ཅིང་། སྤྱིར་བཏང་རྫས་འདི་ཆུས་དེད་དེ་སའི་ནང་ཐིམ་ཞིང་། དེ་ནས་ཟས་ཀྱི་རྒྱུན་འཁོར་ནང་འཛུལ་གྱི་ཡོད། དེ་བཞིན་རྫས་འདི་ཤིང་ཏོག་གི་ངོས་དང་ཚལ་རིགས་ཀྱི་ལོ་མར་སྦྲར་གྱི་ཡོད་པས། ཚལ་དང་ཤིང་ཏོག་མ་བཟས་གོང་གཙང་མར་ཁྲུད་དགོས།

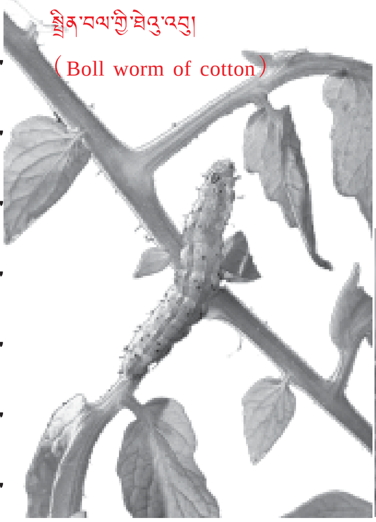

དཔེ་རིས་༡༩་༥ རྒྱུན་མཐོང་སྐོན་ཐོག་གི་དགྲ་འགའ་ཞིག

བཅས་མ་བཏང་བ། Harvesting

སོན་འདེབས་བྱས་པ་ནས་འབྲུ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པའི་བར་གྱི་འཚར་སྐྱེད་དུས་ཡུན་ནི། སྟོན་ཐོག་སོ་སོར་མི་འདྲ་བ་སྟེ། རྒྱ་གར་བྱང་ཕྱོགས་ཁུལ་དུ་ཆུ་འབྲས་ཕྱི་ཟླ་༧ ནས་༩ བར་གྱི་དུས་ཡུན་ནང་སྐྱེ་འཚར་བྱེད་པ་དང་། གྲོ་ཕྱི་ཟླ་༡༡ ནས་ཕྱི་ཟླ་༣ བར་དང་། བྱུར་ཤིང་ནི་ལོ་གཉིས་གསུམ་བཀལ་བར་སྐྱེ་འཚར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། སྟོན་ཐོག་སྨིན་རྗེས་བསྡུ་བ་དེར་**བཅས་མ་བཏང་བ**ཟེར། བཅས་མ་བཏངས་ཏེ་བྱུང་བའི་ལོ་ཏོག་ལ་**ཐོན་འབབ**(Crop yield)ཟེར། གྲོ་དང་ཆུ་འབྲས། ཨ་ཤོམ་ལྟ་བུའི་བཅས་མ་ནི་སྤྱིར་བཏང་ལག་ཆ་ཟོར་བ་(དཔེ་རིས་༡༩་༡༠་ཀ་པ།)ཞེས་པར་བརྟེན་ནས་ལས་རྩོལ་གྱིས་སྒྲུབ་ཅིང་། གྲོ་དང་འབྲས་ཀྱི་བཅས་མ་བཏང་སྐབས་འདུད་འཐེན་འཁོར་ལོས་དྲུད་པའི་འཕྲུལ་ཆས་ཀྱང་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད། འོན་ཀྱང་ཤིང་ཏོག་དང་ཚལ་རིགས་རྣམས་འཐོག་དགོས་པ་རེད། བཅས་མ་བཏངས་རྗེས་སྦུན་པ་(Chaff)དང་འབྲུ་དབྱེ་འབྱེད་བྱེད་ཆེད་ཚར་མ་རྣམས་གཡུལ་གཏོག(Thrash)དགོས། དེང་སྐབས་འཕྲུལ་ཆས་ཀྱིས་བཅས་མ་བཏང་བ་དང་ཚར་མ་གཏོག་ཅིང་། འཕྲུལ་འཁོར་འགའ་རེས་བཅས་མ་བཏང་བ་དང་ཚར་མ་གཏོག་པ་གཉིས་ཀ་རིམ་ཅན་དུ་བྱེད་ཅིང་། འཕྲུལ་འཁོར་དེ་རིགས་ལ་**བཏང་བསྡུ་འཕྲུལ་འཁོར**(Cubines)ཟེར།(དཔེ་རིས་༡༩་༡༠་ཁ་པ།) འཕྲུལ་འཁོར་དེ་རིགས་ལས་ཕྱོད་ཆེན་པོ་ཡོད་ཀྱང་འབྲས་ཀྱི་ཚར་མ་འཕྲུལ་འཁོར་དེ་རིགས་ནང་གཅག་ཚེ་གཟན་པ་(Fodder)ཉུང་ཤས་ལས་མི་འབྱུང་བའི་ཐོག ཞིང་ནང་ལུས་པའི་སོག་མ་རྣམས་ཞིང་པས་མེར་བསྲེགས་དགོས་ཀྱི་ཡོད། དེས་རླུང་ཁམས་འབག་བཙོག་བཟོ་བར་མ་ཟད་ཕྱིས་ཀྱི་སྟོན་འབྲས་སྐྱེ་བར་ཡང་སྐྱོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པས་ཞིང་པ་ཚོར་སོག་མ་མེར་བསྲེགས་མི་རུང་བའི་བསླབ་བྱ་བྱེད་དགོས། ཞིང་ནང་ལྷག་ལུས་ཀྱི་སོག་མ་བསྲེགས་མི་རུང་བའི་སྐོར་ཁྲིད་ཀྱིས་ཏན་གྲས་ནང་གླེང་སློང་བྱས་ཏེ་གནད་དོན་འདིར་དོ་སྣང་སྤེལ་དགོས།

འཛིན་རིམ་སྔོན་མའི་ནང་གླེང་ཟིན་པ་བཞིན་ས་ཞིང་ཆུང་དུ་ལས་མེད་པའི་ཞིང་པ་ཚོས་སྦུན་པ་དང་འབྲུ་ལོགས་སུ་དབྱེ་ཆེད་ལྷགས་འཕྱུར་གཏོང་གི་ཡོད་ཅིང་། བརྒྱུད་རིམ་འདིའི་ནང་སྦུན་པ་ཡང་བས་རླུང་གིས་རྒྱང་ཐག་གང་ཙམ་དུ་འཁྱེར་ལ་འབྲུ་ལྕི་བས་འཐེན་ཤུགས་དབང་གིས་ས་ལ་ཐད་ཀར་ལྷུང་གི་ཡོད།

ཉར་ཚགས། Storage

གོང་དུ་བཤད་པའི་སོ་ནམ་གྱི་ལས་དོན་ཁག་ཚུལ་བཞིན་སྒྲུབ་ན་ཐོན་འབབ་འཕར་ཐུབ་པའི་ཐོག ཐོན་འབབ་ཉར་ཚགས་བྱ་རྒྱུ་ནི་ལས་དོན་གལ་འགངས་ཆེ་བ་ཞིག་རེད། ཞིང་པས་རང་གིས་མཁོ་སྤྱོད་བྱ་ཆེད་འབྲུ་ཙམ་མ་ཟད་སྦུན་པ་རྣམས་ཀྱང་གཟན་རྫུའི་ཚུལ་དུ་ཉར་ཚགས་བྱས་འཕྲོས། ཐོན་འབབ་ཀྱི་ཆ་གང་ཙམ་གཞུང་དང་སྒེར་གྱི་སྡེ་ཁག་ལ་བཙོང་

གི་ཡོད། འབྲུ་རིགས་འདི་དག་འོར་འདྲེན་དང་ཉར་ཚགས་ཚུལ་བཞིན་དུ་བྱེད་དགོས་ཤིང་། རྒྱ་གར་ནང་རྒྱ་གར་བཟའ་བཅའི་མཉམ་འབྲེལ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་མཛོད་ཁང་མཉམ་འབྲེལ་ལྟ་བུའི་ཞབས་ཞུའི་ཚན་པ་ཁག་གིས་དོས་ཁང་ནང་ཉར་ཚགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

དཔེ་རིས་༡༩-༡༠ གོང་༽ ཟོར་བ་དང་། འོག༽ བརྔ་བསྡུ་འཕྲུལ་འཁོར་གྱིས་བཅས་མ་བརྔ་བ།

འབྲུ་རིགས་རྣམས་རུལ་སྐྱོན་དང་འབྲས་བུའི་དཀྲིའི་གནོད་པ་བྱུང་ཉེན་འགོག་ཆེད་བཀར་འཇུག་མ་བྱས་གོང་ཉི་སྐམ་བཏང་སྟེ་བཞའ་ཚན་མེད་པ་བྱ་དགོས། ཞིང་པས་འབྲུ་རིགས་རྫ་ཕད་དང་ལྕགས་རིགས་ཀྱི་སྣོད་ནང་ཉར་ཚགས་བྱེད། འོན་ཀྱང་འབྲུ་རིགས་ཡོན་ཆེ་ཉར་ཚགས་དགོས་པ་རྣམས་ལ་ཙི་ཙི་དང་འབུ་སྲིན་གྱི་སྐྱོན་མི་འབྱུང་བའི་ཆེད་**འབྲུ་ཁང་དང་**(Granaries)**དང་། ཟན་མཛོད་**(Silos)ནང་ཉར་ཚགས་བྱེད།(དཔེ་རིས་༡༩-༡༡) འབྲུ་རིགས་ཉར་ཚགས་བྱེད་ཡུལ་འདི་ཚོའི་ནང་འབྲུ་རིགས་རུལ་སྐྱོན་མ་བྱུང་བའི་ཆེད་དུ་བཞའ་ཚན་མི་འབྱུང་བའི་སྣང་ངས་འཛིན་ནན་པོ་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད།

འབྲུ་རིགས་ཀྱི་ཁྱོན་བསྡོམས་ཐོན་ཚད་ལ་**ཐོན་འཕབ**ཟེར་བ་ཁྱེད་ཀྱིས་ཤེས་གསལ་རེད་ལ། གཞན་པ་ཡང་སྟོན་ཐོག་གི་འབྲས་བུ་ཡིན་པ་དྲན་གྱི་ཡོད་ཤག་རེད། དེ་བཞིན་རྒྱན་ད་ཅང་མང་པོས་སྟོན་ཐོག་གི་སྐྱེ་འཚར་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཐེབས་པ་ཁྱེད་ཀྱིས་ཤེས་གསལ་རེད། ང་ཚོས་ས་རྒྱུ་གཤིན་པོ་གྲ་སྒྲིག་དང་། སོན་བཟང་འདེམས་སྒྲུག ཐེ་སློག སོན་འདེབས། ལུད་རྒྱག་པ། ཞིང་ཆུ་འདྲེན་པ། ཡུར་མ་ཡུར་བ། སྟོན་ཐོག་ལ་སྲུང་སྐྱོབ། བཅས་མ་བརྔ་བ་དང་གཡུལ་

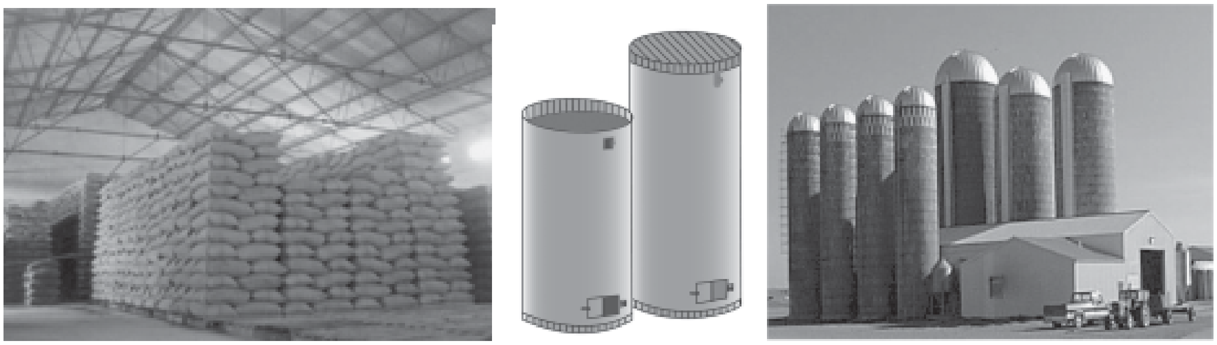

དོས་ཁང་། ཟན་མཛོད། ལྕགས་སྡོད།

དཔེ་རིས་༡༩-༡༡ དོས་ཁང་། ཟན་མཛོད། ལྕགས་སྡོད།

གཙོག་པ་བཅས་ཀྱི་སྡེ་ཚན་སོ་སོའི་ནང་སོ་ནམ་གྱི་ལས་དོན་ཁག་ཐོ་གཞུང་དུ་བཀོད་ན་འགྲིགས། སྟོན་ཐོག་གི་ཐོན་སྐྱེད་ཟིན་པ་དང་དེ་དག་ཉར་ཚགས་བྱེད་རྒྱུ་ནི་ད་ཅང་གལ་ཆེ་ཆགས་ཡོད། དྲན་དགོས་པ་ཞིག་ལ་སོ་ནམ་གྱི་ལས་དོན་རིམ་པ་ཁག་ཚུལ་བཞིན་སྒྲུབ་དགོས་པ་དེ་ཡང་གལ་ཆེ་ཆགས་ཡོད།

སྤྱི་ཡོངས་ནས་བཤད་ན། སོ་ནམ་གྱི་ལས་དོན་ནི་སྟོན་འབྲས་འདེབས་ལས་ཀུན་ལ་ཐུན་མོང་ཡིན་པར་མ་ཟད། ལྷུམ་རྡང་ཁོག་མའི་ནང་གི་མེ་ཏོག་ལའང་གཅིག་མཚུངས་སུ་བྱ་དགོས་པ་ཞིག་རེད། ཡིན་ནའང་ཞིབ་ཕྲའི་བྱེད་ཐབས་འགའ་ཞིག་སྟོན་ཐོགས་སོ་སོའི་དབར་ཁྱད་པར་ཡང་ཡོད། ཁྱེད་རང་གིས་ཆུ་འབྲས་དང་གྲོ་གཉིས་ཀྱི་སོན་འདེབས་དང་ཞིང་ཆུ་འདྲེན་ཚུལ་བསྡུར་བར་ཆ་བཞག་ན། གོང་དུ་སྨྲོངས་ཟིན་པ་ལྟར་ཆུ་འབྲས་ལ་ཆུ་མང་པོ་དགོས་པ་དང་། དེའི་ལྟང་པ་སྐྱོ་འཛུགས་བྱེད་དགོས་པས་ཁྱད་པར་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་རེད།

དྲི་བར་ལན་ཐོབས།

༡། སོ་ནམ་ལས་དོན་ཇི་ལྟར་འགོ་ཚུགས་སམ།
༢། འཕྲུ་སློག་ཅེས་པ་ག་རེ་ཡིན་ནམ།
༣། ས་རྒྱུ་གཤིན་པོ་གྲ་སྒྲིག་བྱེད་པའི་ནང……………………………………………………………………………………བཅས་ཚུད།
༤། སོན་འབྲུ་རྣམས་ཟབ་ཚད་འོས་འཚམས་ཤིག་ཏུ་འདེབས་དགོས་དོན་ཅི།
༥། སྟོན་ཐོག་ཅེས་པའི་གོ་དོན་འགྲེལ་བརྗོད་བྱོས།
༦། ནམ་དུས་གཞི་བཟུང་འདེབས་དགོས་པའི་སྟོན་ཐོག་གཉིས་ཀྱི་མིང་ཐོས།
༧། ཞིང་ལ་ཆུ་འགག་ཐེབས་ན་སྐྱོན་ཅི་འབྱུང་ངམ།
༨། ཞིང་ཉལ་ཐེབས་པ་ཟེར་ན་ཅི་རེད།
༩། སྙི་ལྡན་ལུད་དང་རྫས་ལུད་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཅི།
༡༠། ཡུར་མ་ཡུར་དགོས་དོན་ཅི།
༡༡། སྟོན་ཐོག་གི་དགྲ་ཞེས་པ་ཅི།
༡༢། བརྡ་བསྡུ་འཕྲུལ་འཁོར་གྱི་བྱེད་ལས་ག་རེ་རེད་དམ།
༡༣། ཐོན་འབབ་རྣམས་ཇི་ལྟར་ཉར་ཚགས་བྱེད་པ་རེད་དམ།

༡༤་༢ སྟོན་ཐོག་ཡར་རྒྱས།

ཐོན་འབབ་འཕར་ཆེད་གོང་དུ་འགྲེལ་བརྗོད་ཟིན་པའི་སོ་ནམ་གྱི་ལས་དོན་ཁག་ཚུལ་བཞིན་སྒྲུབ་དགོས་ཤིང་། ཞིང་ཆུ་འདྲེན་གཏོང་དང་། རྫས་ལུད་བཀོལ་སྤྱོད། སྟོན་ཐོག་སྲུང་སྐྱོབ་ལྟ་བུའི་ལས་དོན་རྣམས་དུས་ནས་དུས་སུ་ཡར་རྒྱས་བཏང་སྟེ་བཟའ་བཅའི་དགོས་མཁོ་སྐོང་ཐུབ་པ་བྱུས་ཡོད། རྒྱ་གར་གྱི་མི་འབོར་ཐེར་འབུམ་གཅིག་གི་མཚམས་ཐིག་བརྟལ་ཟིན་པའི་ཆ་ནས་བཟའ་བཅའི་ཐོན་འབབ་ཀྱང་འཕར་སྐྱོན་བྱེད་དགོས་པ་ཆགས་ཡོད། ལོ་རབས་གསུམ་གྱི་གོང་དུ་རྒྱ་གར་གྱི་མི་འབོར་ས་ཡ་༣༥ ཡིན་ཞིང་བཟའ་བཅའི་ཐོན་འབབ་ཏོན་ས་ཡ་༤༥ རེད། སོ་ནམ་གྱི་ཐོན་འབབ་ཡར་རྒྱས་འབྱུང་ཆེད་ཕྱི་ལོ་ཆིག་སྟོང་དགུ་བརྒྱ་དྲུག་ཅུ་རེ་གྲངས་ནང་ཡོངས་གྲགས་ཆེ་བའི་**ལྗང་མདོག་གསར་བརྗེ་**(Green revolution)ཞེས་པ་ཞིག་དར་སྤེལ་བཏང་ཞིང་། དེ་སྐབས་རང་ཁ་རང་གསོ་ཐུབ་ཆེད་ཐོན་འབབ་མཐོ་བའི་འབྲས་དང་གྲོའི་སོན་རིགས་གསར་སྤེལ་བྱས་ཏེ་བཟའ་བཅའི་ཐོན་ཚད་ལ་སྐྱུལ་སྤེལ་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད། ལྗང་མདོག་གསར་བརྗེའི་

སྐབས་མེག་སི་ཁོའོ་ནས་སྔོང་བྱུང་གྲོ་སོན་རིགས་རྒྱ་གར་དུ་མཚམས་སྦྱོར་བྱས་ཤིང་། གྲོ་དེ་རིགས་གནོད་འབུ་དང་སྔོན་ཐོག་གི་དགྲ་འགའ་ཞིག་གིས་མི་ཚུགས་ཀྱང་ཞིང་ཆུ་ཡང་ཡང་འདྲེན་དགོས་པར་མ་ཟད་སྔོན་ཐོག་གི་དགྲ་འཛོམས་བྱེད་ཀྱང་གཏོར་དགོས། ཐ་ན་འབྲུ་རིགས་འདིའི་སྙིན་ཡུན་ང་ཚོའི་ཡུལ་ཐོན་འབྲུ་རིགས་ཀྱི་སྙིན་ཡུན་ལས་ཐུང་བ་ཡོད། གྲོ་འདིའི་ཐོན་འབབ་མཐོ་ཡང་སྔོང་བྱུང་ཡིན་པའི་དབང་གིས་གཟན་པ་ཐོན་ཚད་ཉུང་བ་ཡོད། གྲོ་འདིར་ཟས་ལུད་མང་པོ་ཡང་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ཞིང་པས་ཟས་ལུད་སྦྱོད་ཚད་མང་དུ་སོང་བ་དང་མཉམ་དུ་རིམ་པས་སྐྱེ་ལྡན་ལུད་སྦྱོད་ཚད་ཉུང་དུ་སོང་སྟེ། མཐར་ས་ཞིང་རྣམས་ཟས་ལུད་ཀྱིས་ཁྲིབས་ཏེ་རང་མགོའི་ས་བཅུད་རང་གསོ་བྱེད་པའི་རང་བྱུང་ནུས་པ་ཉམས་པ་རེད། དེང་སྐབས་ང་ཚོས་བཟའ་འབྲུ་ལྡང་ངེས་ཐོན་སྐྱེད་ཐུབ་ཡོད་ཀྱང་དེ་དག་ཉར་ཚགས་དང་འགྲེམས་གཏོང་གི་མ་ལག་འཐུས་ཚང་མེད་པས་དོ་དམ་གྱི་སྒྲིག་འཛུགས་ཡག་པོ་བྱ་དགོས་ཀྱི་ཡོད།

ཡར་རྒྱས་སོང་བའི་ཞིང་ཆུ་འདྲེན་སྟངས་དང་། སྐྱེ་ལྡན་ལུད། ཟས་ལུད། ཞིང་ལས་ལག་ཆ་ལྟ་བུ་བརྒྱུད་དེ་བཟའ་བཅའི་ཐོན་ཚད་འཕར་བ་བྱ་ཐུབ་ངེས་རེད། ང་ཚོས་སོ་ནམ་ལས་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་རང་གི་ཤེས་བྱ་ཡར་རྒྱས་བཏང་སྟེ་བཟའ་བཅའི་ཐོན་འབབ་ཇེ་མཐོར་གཏོང་སྐད་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས་ཤིང་། དེ་མིན་གྱི་ཐོན་འབབ་འཕར་ཐབས་གཅིག་ནི་སྔོན་ཐོག་གི་རིགས་ཡར་རྒྱས་སུ་གཏོང་དགོས་པ་དེ་རེད། བྱེད་ཐབས་འདིར་**རིགས་ཚན་བཟང་སྤེལ་**(Improvement of varieties) ལམ་**ལོ་ཏོག་ཡར་རྒྱས་**(Crop improvement) ཟེར། འདི་ནི་**རྒྱུད་བཟང་སྤེལ་བ་**(Breeding ཀ་ཤམ་དུ་རྒྱུད་སྤེལ་ཞེས་དགོད་རྒྱུ།) ཞེས་པའི་དམིགས་བསལ་ལག་རྩལ་གྱིས་སྒྲུབ་ཀྱི་ཡོད། རྒྱུད་བཟང་སྤེལ་བའི་ལག་རྩལ་ལ་བརྟེན་ནས་ཁྱད་ནུས་མི་འདྲ་བའི་སྔོན་ཐོག་སྣ་གཉིས་རིགས་འདྲེས་འབྱུང་གི་ཡོད་ཅིང་། དེའི་དམིགས་ཡུལ་ནི་འདྲེས་སྦྱོར་བྱས་པའི་སྔོན་ཐོག་གི་ཐོན་འབབ་བཟང་བ་དང་། སྔོན་ཐོག་གི་ན་ཚ་དང་སྔོན་ཐོག་གི་དགྲས་ཚུགས་དཀའ་བ་སོགས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་ཆེད་ཡིན།

རྒྱུད་སྤེལ་ནི་སྐྱེ་དངོས་རིགས་གཅིག་པ་ནང་ཕན་ཚུན་ས་བོན་སྨིན་སྦྱོར་(Fertilisation) བྱེད་པ་སྔོན་འགོག་གི་ཐོག་ནས་སྒྲུབ་ཀྱི་ཡོད། ཐབས་ལམ་འདིའི་ནང་རྩེ་ཤིང་ཀ་པའི་མེ་ཏོག་གི་ཟེའུ་འབྲུ་ཕོ་(Anther) འཕྱུང་གི་ཡོད་ཅིང་། དེ་ལྟར་འཕྱུང་བའི་བརྒྱུད་རིམ་གྱི་མིང་ལ་**བྱ་གསོད་པ་**(Emasculation ཤ་གསོད་པའང་ཟེར་སྲོལ་ཡོད།) ཟེར། དེ་ནས་རྩེ་ཤིང་གི་རིགས་གཞན་པ་སྟེ་མེ་ཏོག་ཁ་པའི་ཟེའུ་འབྲུའི་རྡུལ་(Pollen) འགའ་ཞིག་བྱ་བཅད་པའི་རྩེ་ཤིང་སྟེ། རྩེ་ཤིང་ཀ་པའི་མེ་ཏོག་གི་ཀ་མགོ་(Stigma) ལ་སྤོས་ཏེ། རང་ཁོངས་ཟེའུ་འབྲུའི་སྟེབ་སྦྱོར་(Pollination) རམ་ས་བོན་སྨིན་སྦྱོར་སྔོན་འགོག་ཆེད་འགྲིག་ཤོག་གི་ཐུམ་གཡོགས་དགོས། འདྲེས་སྦྱོར་བྱས་པའི་རྩེ་ཤིང་ཀ་པ་ལས་བྱུང་བའི་སོན་དེ་ཞིང་ནང་འདེབས་པ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། རིགས་ཚན་གྱི་**གཞི་རྟེན་**(Stock of a variety) ཞེས་འབོད་པའི་དགོས་མཁོའི་

ཁྱད་ཆོས་ཁག་ལྡན་པ་འགན་ལེན་ཐུབ་ཆེད་རྒྱུད་རབས་ཁ་ཤས་རིང་སྒྲུ་མཐུད་དེ་རྒྱུད་སྤེལ་བྱེད་པ་རེད། དགོས་མཁོའི་ཁྱད་ཆོས་ཁོངས་ཐོན་འབབ་མཐོ་བ་དང་། ནད་དང་སྲིན་འབུ་གི་དགྲས་མི་ཚུགས་པ་ཚུད་ཡོད། རྒྱ་གར་ནང་རིགས་ཚན་བཟང་སྤེལ་བྱས་པའི་གྲོ་(སོ་ན་ལི་ཀ་དང་། Sonalika ཀལ་ཡན། Kalyan སོའོ་ན། Sona)དང་འབྲས།(ཛ་ཡ། Jaya པདྨ། Padma པུ་ས་ ༢༡༥ Pusa 215) ཨ་ཤོམ་(གནྒ་༡༠༡ Genga 101 རན་ཇི་ཏེ། Ranjit)བྱུང་ཐུབ་ཡོད།

ཐོན་འབབ་མཐོ་བའི་སྲོན་ཐོག་གི་རིགས་ཚན་གསར་པ་བྱུང་བ་དེས་ཐོན་འབབ་འཕེལ་ཡང་། ད་དུང་ཐོན་འབབ་འཕེལ་བར་ཕྱོགས་མང་པོར་ལྟོས་དགོས་པ་སྟེ། ས་རྒྱུ་དང་། ཆུ། ཐ་ན་སྲོན་འབྲས་གཞན་དག་གི་འཚར་སྐྱེད་བཅས་པས་ཀྱང་ཐོབ་འབབ་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཧ་ཅང་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན། ཆུ་གནས་(Water table/water level)དམའ་རུ་སོང་བས་ཁྲིན་པ་གཏིང་ཟབ་པར་འདྲུ་དགོས་ཆགས་ཡོད། དེར་བརྟེན་སོ་ནམ་བྱེད་ཐབས་གསར་པ་དང་ལག་རྩལ་གསར་པ་རྩོམ་སྐབས་སམ། སྲོན་ཐོག་གི་རིགས་ཚན་གསར་པ་དར་སྤེལ་བྱེད་སྐབས། ང་ཚོས་ཁོར་ཡུག་དང་རང་བྱུང་འབྱུང་ཁུངས་ཁག་ལ་གནོད་སྐྱོན་མ་ཐེབས་པའི་འགན་ལེན་བྱེད་དགོས། མཐའ་ཁུལ་དུ་ཆར་ཆུ་གསོག་སྐྱིལ་བྱ་རྒྱུར་སྐུལ་སློང་བྱེད་དགོས། གྲོང་ཁྱེར་ནང་ཆར་ཆུ་གཙང་ཆུའི་ནང་བཞུར་ཏེ་ཆུ་གནས་དམའ་རུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པས། ཆར་ཆུ་རྣམས་བཀག་སྐྱིལ་བྱས་ཏེ་ས་ཁུང་བརྒྱུད་དེ་ཆུའི་གནས་སུ་སིམ་འགྲོ་བའི་ཐབས་ཤེས་ངེས་པར་དུ་བྱེད་དགོས། དེ་བཞིན་ཆར་ཆུ་བསགས་ཏེ་ལྷུམ་རར་བླུགས་ནའང་འགྲིགས།

> **དྲི་བར་ལན་ཐོབས།**
>
> ༡། རྒྱུད་སྤེལ་དགོས་དོན་ཅི།
>
> ༢། ''རྟེན་གཞི་''ཞེས་པའི་དོན་འགྲེལ་བཤད་བྱོས།
>
> ༣། བྱ་གཙོད་པ་ཟེར་ན་ཅི་རེད།

༡༩་༣ སྒྲོག་ཆགས་ནས་བྱུང་བའི་ཟས།

ལོ་ཏོག་དང་འདྲ་བར་སྒྲོག་ཆགས་འགའ་ཞིག་ང་ཚོར་སྤྱོད་སྒོ་ཆེན་པོ་ཡོད། ཁྱེད་ཀྱིས་རྩི་ཤིང་ལས་འབྲུ་རིགས་དང་ཚལ། ཤིང་ཏོག་བཅས་ཀྱི་རྣམ་པའི་ཟས་སྣ་ཐོན་ཚུལ་འདྲ་མིན་ཁག་སྦྱངས་ཟིན་པ་རེད། དེ་བཞིན་སྒྲོག་ཆགས་ནས་ཀྱང་ང་ཚོར་འོ་མ་དང་། སྒོ་ང་། ཤ་བཅས་ཀྱི་རྣམ་པའི་ཟས་འབྱུང་གི་ཡོད། སྒྲོག་ཆགས་ཀྱིས་མཁོ་སྤྲོད་བྱས་པའི་ཟས་སྣ་སྤྱོད་སྒོ་ཅན་སྣ་ཚོགས་ཡོད་ཀྱང་། རྩི་ཤིང་ལས་བྱུང་བའི་ཟས་དང་བསྡུར་ན་སྒྲོག་ཆགས་ལས་བྱུང་བའི་ཟས་ཀྱི་འབོར་ཧ་ཅང་གིས་ཉུང་། ཁྱེད་ཀྱིས་ཉིན་ལྟར་འོ་མ་འཐུང་བ་དང་ཁ་ཤས་ཀྱིས་འཚར་ཅན་སྒོ་ང་ཡང་བཟའ་བཞིན་ཡོད་ངེས། དེ་བཞིན་ཁ་ཤས་ཤ་ལ་དགའ་པོ་དང་། ལ་ལར་ཨ་མས་སྦྲང་རྩི་སྟེར་གྱི་ཡོད་སྲིད། སྦྲང་རྩི་ཡང་སྒྲོག་ཆགས་ལས་བྱུང་བའི་

བཅུད་ཟས་རེད། ཟས་སྦྱིན་སྒྲོག་ཆགས་ཚང་མ་ཁྱིམ་མམ་ཕྱུགས་རར་སྒོ་ནོག་ཏུ་ཉར་བའམ་གསོ་ཚགས་བྱས་པ་ཞ་རྟག་རེད། སྒྲོག་ཆགས་ནས་བྱུང་བའི་ཟས་ཀྱིས་རྩེ་ཞིང་ལས་བྱུང་བའི་ཟས་ནང་མེད་པའི་སྦྲི་དཀར་གྱི་རིགས་ངེས་ཅན་མཁོ་སྒྲོད་བྱེད་ཐུབ། སྒྲོག་ཆགས་ལ་ཟས་ཚུལ་དང་མཐུན་པ་དང་། ཚང་། གཅེས་སྐྱོང་བཅས་དགོས་ཤིང་དེའི་ཐ་སྙད་གཞན་ལ་སེམས་ཅན་གསོ་ཚགས་བྱེད་པ་ཟེར་ཞིང་། **སྒྲོག་ཆགས་གསོ་ཚགས་**(Animal husbandry) ཞེས་ཚན་རིག་དང་མཐུན་པའི་སྒོ་ནས་སྒྲོག་ཆགས་འཁོར་ཆེན་གསོ་ཚགས་བྱེད་པའི་སྒྲིག་རིམ་ཆེད་དུ་བཟོས་པའང་ཡོད། སྒྲོག་ཆགས་ལས་བྱུང་བའི་ཟས་ཐོན་སྐྱེད་ཆེད་ང་ཚོས་**ཕྱུགས་གསོ་ར་བའི་**(Farm) ནང་སྒྲོག་ཆགས་འཁོར་ཆེན་གསོ་སྐྱོང་བྱ་དགོས་ཤིང་། དེ་ནི་ཞིང་ཁའི་ནང་སྔོན་ཐོག་འདེབས་གསོ་བྱེད་པ་དང་རྩ་བའི་ཆ་ནས་མི་འདྲ་ཡང་། སྔོན་ཐོག་འདེབས་ལས་དང་འདྲ་བར། སེམས་ཅན་ལ་གཅེས་སྐྱོང་བྱ་ཆེད་གཏན་འཁེལ་གྱི་བྱ་ཐབས་སམ་གོམ་རིམ་ངེས་ཅན་ཁག་ཅིག་བྱེད་དགོས་པ་རེད།

སྡེ་ཚན་འདིའི་ནང་འོ་མ་དང་སྒོ་ང་། ཤ་བཅས་ཀྱི་རྣམ་པའི་ཟས་སྦྱིན་ཕྱུགས་ནོག་གསོ་ཚགས་བྱེད་སྟངས་སྐོར་གླེང་སློང་བྱ་རྒྱུ་མ་ཟད། སྨུམ་དང་སྦྲང་རྩི་ལྷ་བུའི་ཟས་ཀྱི་རིགས་འབྱུང་ཆེད་སྒྲོག་ཆགས་ཆུང་ངུ་གསོ་ཚགས་བྱེད་ཚུལ་སྐོར་ཡང་གླེང་རྒྱུ་ཡིན།

དཀར་ཆུ་ཐོན་སྐྱེད། Dairying

ཕྱུགས་རའི་(Dairy farms) ནང་བ་ཕྱུགས་དང་མ་ཧེ་ལྷ་བུའི་འོ་ཐོན་སྒྲོག་ཆགས་ཐོན་ཆེ་གསོ་ཚགས་བྱེད་ཅིང་། སྒྲོག་ཆགས་དེ་ཚོར་**སེམས་ཅན་དུས་མ་**(Milch animals) འམ་**སྒོ་ནོག་དུས་མ་**(Milch cattle) ཟེར། འོ་མ་ནི་ཐོན་རྫས་ནང་གི་ཐོན་འབབ་ཨང་གཉིས་པ་དེ་ཡིན་པས། དེའི་གོང་ལ་འདྲས་མ་གཏོགས་མེད། རྒྱ་གར་ནང་དགོས་མཁོའི་འོ་མ་ཕལ་མོ་ཆེ་བ་ཕྱུགས་དང་མ་ཧེ་ལས་བྱུང་ཞིང་། སྒོ་ནོག་འདི་གཉིས་གནའ་སྔ་མོ་ནས་འོ་མ་མཁོ་སྒྲོད་བྱེད་མཁན་རེད། བ་ཕྱུགས་དང་མ་ཧེ་གཉིས་ལས་ཕྱི་མ་ཐོན་འབབ་ལེགས་པར་བརྩི་བཞིན་ཡོད་པར་མ་ཟད། འོ་མ་འབྱུང་བའི་དུས་ཡུན་ཡང་རིང་བ་སྟེ་མ་ཧེ་གཅིག་ལས་ལོ་ ༡༠ ལྷག་འོ་མ་འབྱུང་ངོ་།། རྒྱ་གར་གྱི་ཡུལ་སྐྱེས་བ་ཕྱུགས་དང་བསྡུར་ན་མ་ཧེར་ཕྱུགས་ལྟོ་འོ་མར་བསྒྱུར་ཚད་མཐོ་བའི་མ་ལག་ནུས་ལྡན་ཞིག་ཡོད་ཅིང་། མ་ཧེའི་འོ་མའི་ནང་ཞག་ཚི་དང་། སྤྲི་དཀར། བུལ་རྫས། དུག་སེལ་དཀར་པོ། དཀར་ཤམ། འཚོ་བཅུད་ཅ་པ། མཁྲིས་ཞག་(Cholesterol) བཅས་ཕྱུག་པ་ཡོད། འོ་མ་ནི་རྒྱུན་ཟས་ཡིན་པར་བརྟེན་གྲོང་གསེབ་དང་གྲོང་ཁྱེར་གཉིས་ཀར་ཡོད་ཅིང་། གྲོང་ཁྱེར་དུ་ཐུམ་སྒྲིལ་བྱས་པ་ཉོ་རྒྱུ་ཡོད། ང་ཚོས་སྟབས་བདེའི་བྱེད་ཐབས་ཤིག་གི་ཐོག་ནས་འོ་མའི་ནང་ཆུ་མང་ཉུང་བསྲེས་ཡོད་མེད་བརྟག་དཔྱད་བྱེད་ཐུབ།

བྱེད་སྒོ་བཞི་པ།

གྲོང་གསེབ་པ་ཚོས་སྐབས་བདེའི་བྱེད་ཐབས་ཤིག་ལ་བརྟེན་ནས་འོ་མའི་སྦྱུས་ཚད་བརྟག་གི་ཡོད། དེ་ཡང་ལག་པའི་རྒྱབ་ངོས་ཀྱི་མཛུབ་ངོས་གང་རུང་དུ་འོ་མ་ཐིགས་པ་ཁ་ཤས་བླུགས་ཏེ་འོ་ཐིགས་ཐུར་ལ་འགྲོ་མྱུར་བ་རྣམས་ཆུ་མང་པོ་བསྲེས་ཡོད་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད། དེ་བཞིན་**འོ་དཔྱད་ཤེལ་ཐུར་**(Lactometer)ཞེས་པའི་ཡོ་ཆས་ཆུང་ངུ་ཞིག་གིས་འོ་མའི་ནང་གི་ཞག་ཚིའི་འདུས་ཚད་ལ་བརྟག་སྟེ་འོ་མའི་སྦྱུས་ཚད་འཇལ་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད།

རྒྱ་གར་ནི་སྒོ་ཕྱུགས་(བ་ཕྱུགས་དང་གླང་། མ་ཧེ་)ཀྱི་གྲངས་འབོར་མང་ཤོས་དེ་ཡིན། སྒོ་ཕྱུགས་འདི་དག་སྟོན་ཐོག་དང་ཏ་ཅང་ཟབ་པའི་འབྲེལ་བ་ཆགས་ཡོད། དོན་དངོས་སུ་སྒོ་ཕྱུགས་འདི་རྣམས་རིན་ཐང་ཆུང་བའི་གཟན་རྩ་དག་རིན་ཐང་ཆེ་བའི་འོ་མར་སྒྱུར་མཁན་གྱི་འཕྲུལ་འཁོར་གསོན་པོ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཅིང་། དེ་ཚོ་ལས་འོ་མ་འཇོ་བ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། ཐེར་ཀ་འདྲུད་པ་དང་། སོ་ནམ་ལས་དོན་གྱི་ཆེད་དུའང་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད།

ཕྱུགས་ནོར་གསོ་ཆགས་བྱེད་པར་ཚུལ་མཐུན་གྱི་ཕྱུགས་ལྟོ་སྟེར་བ་དང་། ཐོན་འབབ་མེད་པའི་སྒོ་ནོར་མེད་པར་བཟོ་བ། གཙེས་སྐྱོང་དང་སྲུང་སྐྱོབ། རྒྱུད་སྤེལ་བཅས་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ཕྱུགས་ལྟོའི་ཁོངས་སུ་རྩྭ་དང་། གཟན་པ་སྐམ་པོ།(གྲོའི་སྦུན་པ།) རྩྭ་སྨུ་སུ་(Alfalfa/lucerne)ལྕ་བུའི་གང་བུ་ཅན་གྱི་རྩི་ཤིང་(Legum)རིགས་སོགས་ཡོད་ཅིང་། ཕྱུགས་ལྟོ་རྣམས་ཕྱུགས་རྩྭ་(གཙོ་བོ་སྔོ་རྩྭ་)དང་ཆག་(འབྲུ་དང་ཁྲི།)གཉིས་སུ་དབྱེ་ཞིང་། དེ་བཞིན་ཕྱུགས་ལྟོ་བཅུད་དང་ལྡན་ཆེད་སྤྲིན་བལ་དང་པད་ཁའི་སོན་ལས་བྱུང་བའི་འབབ་ཚ་(Oil cake)ཡང་བསྲེས་ཏེ་སྟེར་དགོས། ཕྱུགས་ལྟོ་འདི་དག་ཞིང་ལ་གཉེར་སྐྱོང་བྱེད་ཚུལ་དང་བསྟུར་ནའང་གཟན་རྟས་སྐྱེ་ལྡན་ལུད་ལྕ་བུ་དང་། འབབ་ཆས་ཛས་ལུད་ལྕ་བུའི་ནུས་པ་འདོན་པ་ཡིན།

བཅུད་ལྡན་གྱི་ཕྱུགས་ལྟོའི་ཐོག ལྟོ་དུས་དང་ལྟོ་ཐེངས་གཉིས་སྒོ་ནོར་གྱི་འཕྲོད་བསྟེན་ཡག་པོ་ཡོང་བར་གལ་ཆེན་པོ་ཆགས་ཡོད། ཕྱུགས་ལྟོ་རྣམས་སྔ་དགོང་འོ་མ་མ་བཞོས་གོང་བྲེས་(Troughs)ནང་ཐེངས་རེ་སྟེར་དགོས་ཤིང་། ཉིན་རེར་ཆུ་ཐེངས་གཉིས་རེ་ཡང་སྟེར་དགོས། གྲོང་གསེབ་ཁུལ་དུ་སྒོ་ནོར་རྣམས་ཕྱི་ལ་རྩྭ་ཁར་རྩྭ་ཟ་བ་དང་ཆུ་མིག་ཏུ་གཙང་མ་བཟོ་བར་འཁྲིད་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་། ཕྱུགས་གསོ་ར་བའི་ནང་ཕྱུགས་རྣམས་ཕྱུགས་ཚང་གི་ནང་གཙང་མ་བཟོ་བ་རེད།

སྒོ་ཕྱུགས་ལ་གཅེས་སྐྱོང་བྱེད་པའི་ཁོངས། ཕྱུགས་ཚང་ལ་འོས་འཚམས་ཀྱི་རླུང་འགྲོ་ཡོད་དགོས། ཕྱུགས་གསོ་ར་བའི་ཕྱུགས་ཚང་གི་ཞ་ལ་ནི་སྤྱིར་བཏང་སྒྲོ་ཕག་ལས་གྲུབ་པ་རེད། དེའི་ནང་ཕྱུགས་ལྟོ་སྟེར་སའི་བྲེས་ཡོད་པར་མ་ཟད། ཕྱུགས་གཅིན་འགྲོ་སའི་ཡུར་བུའང་ཡོད། ཕྱུགས་ཚང་འཆར་ཅན་ཁྲུས་པ་དེས་གཙང་སྦྲ་རྒྱུན་ཉར་ཐུབ་རྒྱུར་ཕན་ཞིང་།

ཕྱུགས་གཅིན་སིམ་འཇེན་ཐུབ་པའི་སོག་མའམ་རྩྭ་ཡང་མཐིལ་ལ་བཀྲམས་ཤིང་། ཕྱུགས་ཚང་གི་ཆེ་ཆུང་ནི་སྒོ་ཕྱུགས་ཀྱི་གྲངས་འབོར་ལ་རག་ལས་པ་ཡིན། སྒོ་ཐོག་ལ་རྨས་སྐྱོན་མི་འབྱུང་བའི་ཆེད་ཕྱུགས་ཚང་ནང་རྡོ་ལྷན་དངོས་པོ་རྩ་བ་ནས་འཇོག་མི་རུང་།

བ་ཕྱུགས་དང་མ་ཧེར་ནད་རིགས་མང་པོ་འཕོག་སྲིད་ཅིང་། དེ་ལས་ཁག་ཅིག་ནི་ཕན་ཚུན་འགོ་སླ་བའི་འགོས་ནད་ཡིན་སྲིད། དུག་སྲིན་གྱིས་སུག་ལག་དང་ཁ་ལ་ནད་སློང་བ་ནི་རྒྱུན་ལྡན་ཡིན་ཞིང་། འདི་འདྲའི་སྐབས་སུ་སྒོ་ཕྱུགས་ཀྱི་སུག་ལག་དང་ཁ་ལ་ཆུ་སྣང་མང་པོས་ཁྱབ་ངེས་པར་མ་ཟད། ཚད་པ་ཆེར་འཕེལ་ཏེ་སྐབས་རེ་འདར་འདར་ཡང་བྱེད་སྲིད། ཕྱུགས་ནད་ཀྱིས་མནར་ཚེ་མི་ན་བ་བཞིན་གྲང་ཉམས་བརླགས་ཏེ་ཉོབ་ཚུལ་དང་བཅས་ཟས་མི་ཟ་བ་དང་ཆུ་མི་འཐུང་བ་ཡིན། དེ་མིན་གྱི་ནད་རྟགས་ནི་མིག་ལ་མིག་ཞག་འཁོར་བ་དང་ཁ་ཆུ་ཚད་མེད་ཐོན་པ་རེད། སྐབས་རེ་ཐག་འབུ་ལྷ་བུའི་གཞན་རྟེན་འཚོ་འབུས་ཀྱང་ཕྱུགས་ལ་གཙེས་ཏེ་འཆི་སྐྱོན་ཡང་འབྱུང་སྲིད་ཅིང་། དེ་མིན་ཤིག་དང་སྦྲང་མའི་རིགས་རྣམས་ཀྱང་སྒོ་ཐོག་ལ་འཚེ་བའི་རྒྱུན་མཐོང་གཞན་རྟེན་འབུའི་རིགས་རེད། གཞན་རྟེན་འཚོ་འབུ་འདི་ཚོས་སྒོ་ཐོག་གི་ཁྲག་འཇིབས་ཏེ་ནད་སློང་སྲིན་རིགས་ཁྱབ་སྤེལ་བྱེད་སྲིད་པ་རེད།

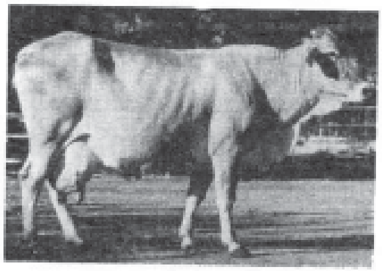

Karan Swiss breed

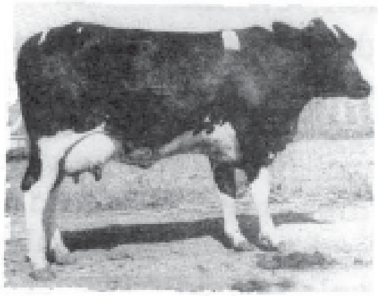

Karan Fries breed

བ་ཕྱུགས་དང་མ་ཧེས་རང་རང་གི་འོ་མ་བབས་པའི་ན་ཚོད་རིང་ང་ཚོའི་འོ་མའི་དགོས་མཁོ་སྐོང་གི་ཡོད་ཀྱང་། ན་ཚོད་རིམ་པས་འཕེལ་བ་དང་ཆབས་ཅིག་འོ་མ་བབས་ཚད་ཉུང་དུ་འགྲོ་བར་མ་ཟད། ནད་འཕོག་སླ་བར་གྱུར་ཏེ་ཡང་ཡང་ན་བར་གྱུར། སྒོ་ཐོག་ནད་པ་དང་ཐོན་སྐྱེད་མེད་པ་རྣམས་ཕྱུགས་གསོ་ར་བར་ཉར་གྱི་མེད། སྐབས་རེ་སྒོ་ཕྱུགས་ལས་འོ་མ་བབས་ཆེད་སྨན་ཁབ་རྒྱག་གི་ཡོད་ཅིང་། དེ་ཡང་འོ་མ་བབས་མཚམས་ཆད་ཉེའི་སྐབས་དང་བེའུ་ལ་འཆི་སྐྱོན་བྱུང་སྐབས་སྨན་ཁབ་རྒྱག་པ་མང་ཡང་། སྒོ་ཕྱུགས་ལ་གནོད་ཚབས་ཧ་ཅང་ཆེ་བས་ངེས་པར་འཛེམས་དགོས།

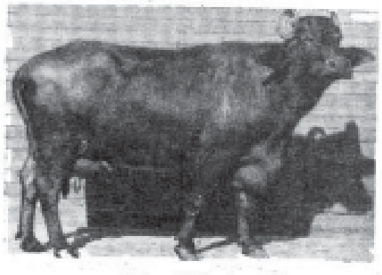

Murrah buffalo breed

དཔེ་རིས་༡༩-༡༩ འོ་མའི་ཐོན་འབབ་མཐོ་བའི་རྒྱུད་བཟང་བ་དང་མ་ཧེ།

རྒྱུད་འདྲེས་བྱེད་པའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་འོ་མའི་ཐོན་ཚད་མཐོ་བའི་རྒྱུད་བཟང་བ་ཕྱུགས་（Friesian-Sahiwal, Hollstein-Friesian=3200-3500 litre）དང་མ་ཧེ་（Murrah=2000-3000 litre）གསོ་སྐྱོང་ཐུབ་ཡོད། （དཔེ་

རིས་༡༩་༡༩) རྒྱུད་སྤེལ་བྱེད་སྐབས། འོ་མའི་ཐོན་འབབ་མཐོ་བའི་སྣོ་ཕྱུགས་དང་ཐོན་འབབ་དམའ་བའི་སྣོ་ཕྱུགས་གཉིས་འདྲེས་སྦྱོར་བྱས་ཏེ། རྒྱུད་གསར་པ་དེར་འོ་མའི་ཐོན་འབབ་མཐོ་ལ་ནད་ཀྱིས་ཚུགས་དཀའ་བའི་ཁྱད་ཆོས་དང་ལྡན་པར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་ཕྱུགས་རིགས་དང་བསྡུར་ན། རྒྱ་གར་གྱི་བ་ཕྱུགས་དང་མ་ཧེའི་འོ་མའི་ཐོན་ཚད་ཧ་ཅང་དམའ། དེར་བརྟེན་དགོས་མཁོའི་འོ་མའི་ཐོན་ཚད་མཐོ་ལ་ནད་ཀྱིས་མི་ཚུགས་པའི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པ་བྱེད་པ་ལ། ཕྱུགས་རྒྱུད་འདྲེས་སྦྱོར་བྱེད་པ་དེ་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་རེད།

བྱ་གསོ། Poultry

སྒོང་དང་བྱ་ཤའི་ཆེད་བྱ་དེ་དང་བྱ་གག་ལྷ་བུའི་བྱ་རིགས་གསོ་ཚགས་བྱེད་པར་**བྱ་གསོ་**ཟེར། སྒོང་ནི་སྤྲི་དཀར་དང་འཚོ་བཅུད་ཀྱིས་ཕྱུག་པ་ཞིག་རེད། བྱ་མོ་ལྟ་བུ་ནི་བྱ་གསོ་ཁང་ནང་གྲངས་འབོར་ཁྱོན་ཆེ་གསོ་ཚགས་བྱེད་པ་ཙམ་མ་ཟད་ཁྱིམ་དུའང་གསོ་ཉར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། བྱ་མོས་སྒོང་བསྐྱལ་སྐབས་ཉིན་གྲངས་༢༡ སྒོང་རུམ་སྡེ་སྡོད་ཅིང་། དུས་ཡུན་འདིར་**སྒོང་རུམ་པ་**(Incubation)ཟེར།(དཔེ་རིས་༡༩་༡༥)

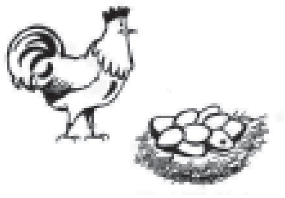

དེ་ནི་དགོས་མཁོའི་དྲོད་ཚད་དང་བཞའ་ཚན་འོས་འཚམས་མཁོ་སྦྱོར་བྱས་པའི་ཐོག་ནས་སྒོང་རུམ་པ་ཡིན་ཞིང་། དུས་ཚོད་ཟིན་མཚམས་སྒོང་གས་ཏེ་བྱ་ཕྲུག་ཕྱིར་ཐོན་ཡོང་གི་རེད། བརྒྱུད་རིམ་དེར་**རང་བཞིན་གྱིས་གྲོལ་བ་**(Natural hatching)ཟེར། དགོས་མཁོའི་དྲོད་ཚད་མཁོ་སྤྲོད་བྱ་ཆེད་སྐབས་རེ་སྒོང་འོག་ཏུ་སོག་མ་འདིང་གི་ཡོད། སྒོང་རུམ་མཁན་གྱི་བྱ་མོ་ལེ་ལོ་ཅན་དུ་གྱུར་ཏེ་འགུལ་སྐྱོད་དེ་ཙམ་མི་བྱེད་ཀྱང་སྒོང་གྲོལ་རྒྱུར་ཧ་ཅང་ཧམས་པའི་རྣམ་པ་མངོན། དེ་རིགས་ལ་

རུམ་བྱ་(Broody hen)ཟེར། རུམ་བྱར་བསྔུན་པོ་བཟོས་ཚེ་ཁྲི་གཏུམ་དུ་གྱུར་ནས་གཤོག་པ་བརྐྱངས་ཏེ་ཁོང་ཁྲོའི་རྣམ་འགྱུར་དང་བཅས་བསྔུན་པོ་བཟོ་མཁན་ཕྱིར་སྐྲོད་བྱེད་ཀྱི་རེད། སྒོང་རུམ་པའི་ཉིན་བདུན་པ་དང་དགུ་པར་སྒོང་ར་བརྟག་དཔྱད་ཀྱིས་རུལ་སྐྱོན་ཐེབས་རིགས་ཕྱིར་འདོན་དགོས། སྒོང་ལས་གྲོལ་རྗེས་ཀྱི་ཉིན་ཤས་རྗེས་བྱ་ཕྲུག་དང་། ལྷག་པར་དུ་བྱ་ཕྲུག་ཕོ་རྣམས་ཟུར་དུ་དབྱེ་བ་ཡིན། དགུན་དུས་ཉིན་ཐུང་ཞིང་ཟས་ཐོབ་ཚད་ཉུང་བས་སྒོང་གཏོང་ཚད་ཉུང་དུ་འགྲོ།

དཔེ་རིས་༡༩་༡༥ གོང་། སྒོང་རང་བཞིན་གྱིས་རུམ་པ། འོག སྒོང་རུམ་ཆས།

བྱ་གསོ་ཁང་ཆེ་ཁྲས་ནང་གློག་གིས་སྒོང་རུམ་གྱི་ཡོད་ཙིང་། དེ་ལ་**རུམ་ཆས་**(Incubator)ཟེར། (དཔེ་རིས་༡༩-༡༥(ཁ་པ།) རུམ་ཆས་དེས་དྲོད་ཚད་གཏན་འཇགས་མགོ་སྐྱོད་བྱེད་པར་མ་ཟད། བཞའ་ཚན་ཡང་སྒྱོར་བར་བྱེད། དཔེར་ན་ང་ཚོས་ལོངས་སུ་སྤྱོད་པའི་སྒོང་ངའི་སྐོར་མང་ཙམ་སྦྱོང་བར་བྱའོ། །

བྱེད་སྒོ་ལྔ་པ།

སྒོང་ངར་ཀར་བོན་ལྡན་པའི་དཀར་ཤམ་(Calcareous)ལས་གྲུབ་པའི་སྒོང་པགས་དཀར་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་བཅག་སྟེ། ནང་དངོས་རྣམས་སྡེར་མ་ཞིག་གི་ནང་བླུགས་ན། དབུས་སུ་སེར་རིལ་(Yolk)ཞེས་མདོག་སེར་པོ་ཡིན་པའི་མཁྲིགས་གཟུགས་ཤིག་དང་། དེའི་མཐར་དཀར་སྒོང་(Albumin)ཟེར་བའི་སྦྲུར་བག་ཅན་གྱི་དྭངས་གསལ་རྒྱུ་ཆ་ཞིག་གིས་བསྐོར་ཡོད། (དཔེ་རིས་༡༩-༡༦) སྒོང་བཙོས་ཚེ་སེར་རིལ་དང་དཀར་སྒོང་གཉིས་ཀ་མཁྲིགས་གཟུགས་སུ་འགྱུར་ཐུབ། ང་ཚོས་གཤམ་གསལ་གྱི་བྱེད་སྒོའི་ཐོག་ནས་སྒོང་ངའི་སྤུས་ཚད་ལའང་བརྟག་ཞིབ་བྱེད་ཐུབ།

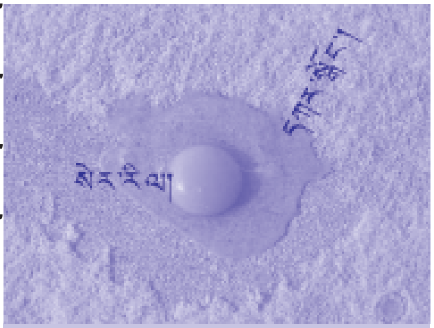

དཔེ་རིས་༡༩-༡༦ སྒོང་དང་དེའི་ཆ་ཤས།

བྱེད་སྒོ་དྲུག་པ།

དཔེ་རིས་༡༩-༡༧ ནང་གསལ་ལྟར། འོད་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་གང་རུང་དུ་སྒོང་བཟུང་སྟེ་བལྟས་ན། སྒོང་ངའི་ནང་གི་ཆ་རྣམས་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་ཡོ་བ་དང་དཀྱིལ་དུ་ནག་ཤ་མ་མཐོང་ན། སྒོང་ངར་སྐྱོན་མེད་པའི་རྟགས་རེད། གལ་ཏེ་དབུས་སུ་ནག་ཤས་སྐོར་སྐོར་ཞིག་འདུག་ན་སྐྱོན་ཅན་རེད།

དཔེ་རིས་༡༩-༡༧ འོད་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་སྒོང་བཟུང་སྟེ་བལྟ་ཞིབ་བྱེད་པ།

དེ་མིན་གྱི་སྟབས་བདེའི་ཐབས་ལམ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་སྒོང་ངའི་སྤུས་ཚད་ལ་བརྟག་དཔྱད་བྱས་ཆོག

བྱེད་སྒོ་བདུན་པ།

ཆུ་ཚ་པོའམ་དྲོད་འཛམ་བླུགས་པའི་སྣོད་གཅིག་གི་ནང་སྒོང་རྣམས་བླུགས་ཚེ། ལ་ལ་ཁ་ལ་གཡེང་ངེས་པ་དང་ལ་ལ་གཏིང་ལ་བྱིང་གི་རེད། གཏིང་ལ་བྱིང་བ་རྣམས་སྤུས་ཚད་ལེགས་ཀྱང་ཁ་ལ་གཡེང་བ་རྣམས་རུལ་ཡོད་པ་རེད། (དཔེ་རིས་༡༩-༡༨)

སྒོང་པགས་ནི་ཀར་བོན་ལྡན་པའི་དཀར་ཤམ་གྱིས་གྲུབ་པས་དེའི་ཞན་ཆའི་དབང་གིས་སྒོང་པགས་སོབ་སོབ་རེད། གལ་ཏེ་ཁྱེད་ཀྱིས་ཡང་རླུང་དང་ཚ་རླུང་འདུས་པའི་སྐྱུར་རྔམ། ཟེ་རླུང་ཅན་གྱི་སྐྱུར་གར་མ་ལྡན་པའི་སྣོད་མཆུ་ཅན་ཞིག་གི་ནང་སྒོང་བཙོས་མ་བླུགས་ཚེ། སྒོང་པགས་རིམ་པས་བཞུ་ངེས་རེད། སྒོང་པགས་མེད་ན་སྒོང་ངའི་ནང་ཆ་རྣམས་མཉེན་ལ་ནར་ཁུམ་བྱེད་ཐུབ་པས་ད་ཆ་ཁ་ཆུང་བའི་ཤེལ་དེམ་ཞིག་གི་ནང་དུ་འང་འཛུག་ཐུབ་ཀྱི་རེད།

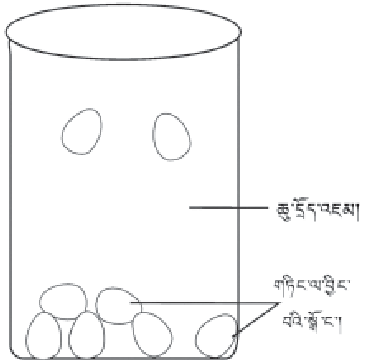

དཔེ་རིས་༡༩་༡༧ ཆུ་དྲོད་འཛམ་ནང་སྒོང་བླུ་ཏེ་བརྟག་པ།

བྱ་དེར་བྱ་ལྷོ་སྡེར་དགོས་པ་རེད། གྲོང་གསེབ་ནང་རང་མགོའི་སྒོ་ངའི་དགོས་མཁོ་སྐོང་ཆེད་ཁྱིམ་དུ་བྱ་དེ་ཁ་ཤས་གསོ་ཚགས་བྱེད་པ་དེ་ཡོངས་ཁྱབ་ལྟ་བུ་རེད། ཁྱིམ་བྱ་དེ་ཚོར་གྲོ་དང་འབྲུ་རིགས། བག་ལེབ་སྤྲིན་པར་མ་ཟད། ཕྱི་ལ་གློད་དེ་ལུད་ཕུང་ནང་གི་འབྲུ་སྲིན་ཆུང་ཆུང་དང་། ཚལ་སྐྱིགས་སོགས་བཟའ་འཛུག་པ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་བྱ་གསོ་ཁང་གི་ནང་འབྲུ་རིགས་ཞིབ་མོ་དང་སྡེ་བཙུད་བསྲེས་པའི་བྱ་ལྷོ་སྡེར་བ་ཡིན།(དཔེ་རིས་༡༩་༡༨) འབྲུ་རྡོག་རྣམས་བྱ་རང་ངོས་ནས་འཐག་བདེ་བའི་ཆེད་དུ་བྱ་ལྷོའི་ནང་བྱེ་མའམ་རྡོ་རྡུག་བསྲེ་དགོས་ཤིང་། དེས་འབྲུ་རྡོག་སྦྲི་དང་ལྷག་པར་གྲོ་དང་ཁྲ། ཨ་ཤོམ་ལྷ་བུའི་འབྲུ་རྡོག་མཁྲེགས་པོ་རྣམས་འཐག་པར་གཞོགས་འདེགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན། སྤྱིར་བཏང་ཆུ་རྡོའམ་རྡོ་ཞོ་རྡོ་བྱ་ལྷོའི་ནང་བསྲེ་བ་རེད། རྡོ་དེ་ཀར་བོན་ལྡན་པའི་དཀར་ཤམ་གྱིས་ཕུག་པས་སྒོང་པགས་གྲུབ་པར་ཕན་གྱི་ཡོད། བྱ་དེར་ཆུ་སྣོད་ནང་ཆུ་ངོམ་ངེས་སྡེར་དགོས། གལ་ཏེ་བྱ་དེར་ཆུ་ལྡང་ངེས་མ་བྱུང་ཚེ་སྒོང་གཏོང་ཚད་ཆག་གི་རེད།

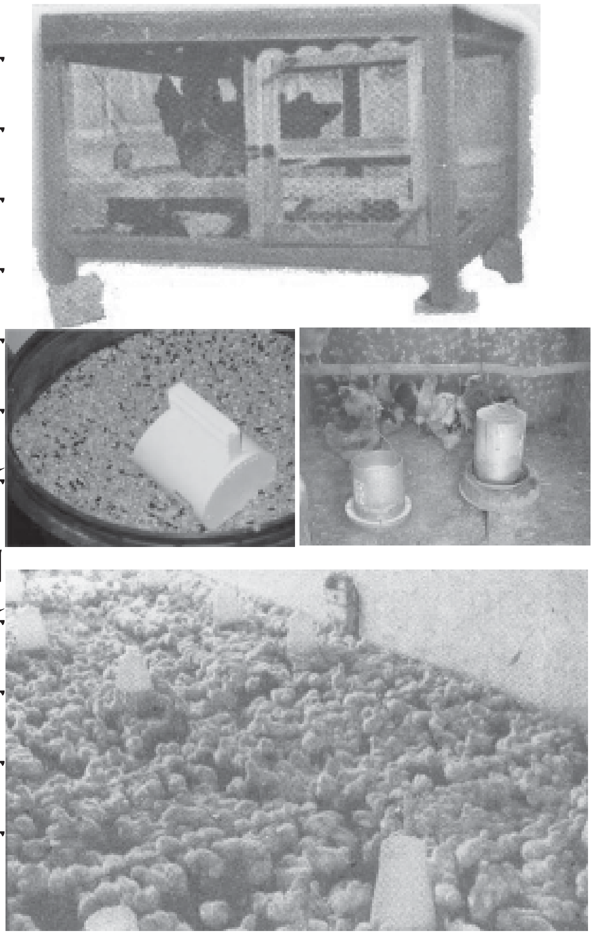
དཔེ་རིས་༡༩་༡༨ བྱ་ཚང་དང་བྱ་ལྷོ། རིམ་པ་བཞིན་བྱ་ཚང་ཆུང་དུ། བྱ་གསོ་ཁང་གི་བྱ་ལྷོ། བྱ་ཆུའི་འབྱུང་ཁུངས། བྱ་ཚང་ནང་གི་བྱ་ཕྲུག

བྱ་གསོ་ཁང་གི་ནང་། རླུང་འགྲོ་བདེ་བའི་བྱ་ཚང་དགོས་པར་མ་ཟད། བྱ་ལྷོ་རྣམས་སྣོད་ནང་སྡེར་བ་ཡིན། དེ་

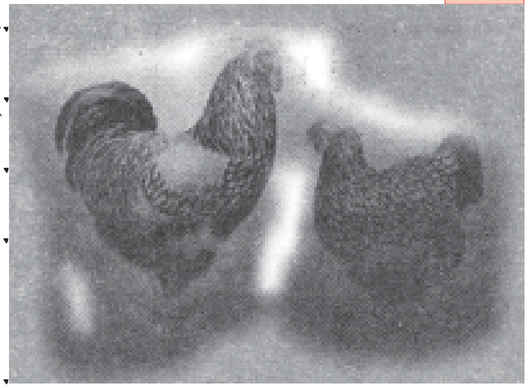

དཔེ་རིས་༡༩་༣༠ བྱ་དེ་ཡིས་ས་རྡུལ་ནང་བྲུས་རྒྱག་བཞིན་པ།

བཞིན་བྱ་ཚང་ནང་གློག་སྒྲོན་ཡོད་དགོས་པར་མ་ཟད། བྱ་བྲུན་རྣམས་བྱ་ཚང་ནས་འཆར་ཅན་ཕྱིར་བཏོན་ཏེ་ལུད་ལ་སྦྱོད་ཀྱི་ཡོད། བྱ་ཚང་ནི་བྱ་དེར་སྲུང་སྐྱོབ་ཐུབ་ངེས་དགོས་པར་མ་ཟད། ལྷག་པར་དགུན་དུས་བྱ་ཚང་གི་སྒོའུ་ཁུང་ངམ་ལྕགས་དྲ་ཁེབས་གཡོགས་རུང་བ་དེ་འདྲ་དགོས་པ་རེད།

བྱ་གསོ་ཁང་གི་བྱ་ལ་བྱ་ནད་སྣང་པོ་ཡོད། བྱ་ནད་དེ་དག་ཕྲ་སྲིན་དང་དུག་སྲིན་གྱིས་རྐྱེན་བྱས་ཏེ་བྱུང་བ་རེད། བྱ་ལ་འབྲུ་ནད་(Cholera)དང་བྱ་འབྲུམ་(Chickenpox)ཕོག་བདེ་ཞིང་། ནད་འཕོག་སྐབས་བྱ་དེ་ཉོབ་ཅིང་ཟས་ཀྱི་དང་ག་བརླགས་ཀྱི་རེད། ཕྱིའི་ལུས་ཐོག་གི་གཞན་རྟེན་འཚོ་ཤིག་དང་སྦྲང་མའི་རིགས་འབུད་ཆེད། ཐལ་བ་དང་འདམ་བག་ནང་བྱ་དེས་བྲུས་བྱེད་ཅིང་། དེར་བརྟེན་བྱ་གསོ་ཁང་ནང་ཀོང་དོང་ཞིག་བྲུས་ཏེ་དེའི་ནང་ཐལ་བའམ། འདམ་བག ཡང་ན་གོ་ཐལ་སྐམ་པོ་བླུགས་ཏེ་བྱ་དེའི་ཐལ་བྲུས་བྱ་ཡུལ་བཟོ་བ་རེད།(དཔེ་རིས་༡༩་༣༠)

སྒོང་འབའི་ཐོན་འབབ་མཐོ་རུ་གཏོང་ཆེད། རྒྱུད་བཟང་འདེས་སྦྱོར་བྱེད་པའི་ལག་རྩལ་ཡང་བྱ་དེའི་ཐོག་བཀོལ་ཡོད། ང་ཚོའི་རྒྱ་གར་ནང་སྒོང་འབའི་ཐོན་འབབ་བཟང་བའི་བྱ་དེ་White leg horn, Rhode Island Red, ILS 82, B77 རྣམས་འདེས་སྦྱོར་བྱས་ཏེ་སྤེལ་ཡོད། བྱ་འདི་རིགས་ཀྱིས་ལོ་རེར་སྒོང་༣༠༠ ཙམ་གཏོང་གི་ཡོད། བྱ་ཤའི་ཆེད་དུའང་བྱ་དེ་གསོ་ཚགས་བྱེད།

ཉ་གསོ། Fisheries

རྒྱ་གར་གྱི་ཟས་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་ཆེ་གྲས་གཞན་ཞིག་ནི་ཉ་རེད། མཚོ་འགྲམ་དང་གཙང་པོའི་ཉེ་འགྲམ་དུ་གནས་འཁོད་མི་འབོར་མང་པོ་ཞིག་གིས་འཆར་ཅན་ཉ་ཤ་བཟའ་བ་རེད། ཉ་ཤ་ནི་སྨྲིག་ཆགས་སྤྲི་དཀར་གྱིས་ཕྱུག་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། ཉ་སྣུམ་ནི་ཉ་ཆེན་ཤག་གི་མཆིན་སྣུམ་དང་ཉ་ཁོད་ཊེའི་(Cod)མཆིན་སྣུམ་ནང་བཞིན་འཚོ་བཅུད་ང་པས་ཕྱུག་པ་ཞིག་རེད། དེ་བཞིན་ཉ་ནི་སྐམ་ཤ་དང་ལྕགས་ཊིན་ནང་བླུགས་པ་བཅས་གཉིས་ཀྱི་རྣམ་པར་ཡང་འབྱུང་ཞིང་། ཉ་ཟས་ནི་བྱ་དེ་དང་སྒོ་ནོག་གི་ཟས་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་ཕྱུག་པོ་ཞིག་ཀྱང་རེད། བཟའ་མི་རུང་བའི་ཉའི་ཆ་ཤས་མཇུག་མ་དང་རུས་པ། གཤོག་པ་རྣམས་བེད་མེད་དུ་བསྐྱེ་བ་རྣམས་ཐུས་ལུད་ཐོན་སྐྱེད་དང་སྦྱར་ཚི་ཐོན་སྐྱེད་ནང་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད། ཉ་རྣམས

ཆུ་ཉ་(Freshwater)དང་མཚོ་ཉ་(Marine)ཞེས་སྡེ་ཚན་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཞིང་། ཆུ་མིག་དང་མཚེའུ། ཡུར་བ། གཙང་པོ་བཅས་པའི་ནང་འཚོ་བའི་ཉ་རྣམས་ཆུ་ཉ་(Catla, Labeo, Rohu)དང་། མཚོ་དང་རྒྱ་མཚོ། གཙང་པོ་དང་མཚོའི་འདུས་མདོ་བཅས་པར་འཚོ་བའི་ཉ་རྣམས་ལ་མཚོ་ཉ་(Tuna, Cod)ཟེར། མཚོ་ཉ་ནི་**ཉ་གྲུ**་ཞེས་པའི་འཕྲུལ་གྲུ་བཀོལ་ཏེ་འཛིན་པ་རེད། ཉ་མང་པོ་གནས་གཅིག་ཏུ་གསོ་བར་**ཉ་གསོ་ཚགས**་(Pisciculture)བྱེད་པ་ཟེར་ཞིང་། ཉ་གསོ་ར་བར་ཉ་སོན་སྤྱོད་པ་སྟེ། ཉ་གསོའི་ར་བའམ་ཉ་གསོའི་རྫིང་གི་ནང་ཉ་སྣོང་བླུགས་པ་ཡིན། ཆུ་མིག་དང་མཚོ། ཡུར་བ་རྣམས་ལ་རང་བྱུང་གི་ཉ་སྐྱེ་འཕེལ་བྱ་ཡུལ་ཟེར། འོན་ཀྱང་ཉ་གསོ་ཚགས་ཀྱི་དོན་དུ་དམིགས་བསལ་གྱི་རྫིང་བསྐྲུན་ཅིང་། དེའི་ནང་ཉ་སྣོང་གི་བརྒྱ་ཆ་བརྒྱ་ལས་ཉ་སྨིན་ཆེད་དགོས་མཁོའི་ཆུ་འཁོར་རྒྱུག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། སྣོང་སྨིན་ཏེ་ཉ་ཕྲུག་ཆུང་ངུ་འབྱུང་བ་རྣམས་ཉ་ཟས་རྩོལ་ལྡན་ཡོད་པའི་རྫིང་ནང་གི་ཉ་ཚོགས་མཉམ་འཛོག་གི་ཡོད། རྫིང་འདིར་འོད་དང་འཚོ་རླུང་ལྡང་ངེས་མཁོ་སྤྲོད་བྱེད་ཅིང་། ཉ་རྣམས་དུས་ནས་དུས་སུ་རྫིང་ལས་བཏོན་ཏེ་ཟས་སུ་སྤྱོད་པ་དང་། འཚར་སྐྱེད་སྤུར་བའི་ཉ་རིགས་དེ། ཉ་རྒྱུད་འདྲེས་སྦྱོར་གྱི་ཐོག་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་རེད།

སྦྲང་གསོ། Apiculture

ང་ཚོའི་ཟས་སྣ་འགའ་ཞིག་འབུ་སྲིན་ལྟ་བུའི་སྲོག་ཆགས་ཆུང་ངུ་ལས་འབྱུང་གི་ཡོད། སྦྲང་རྩི་ནི་སྦྲང་མ་ལས་འབྱུང་བ་ཡིན། སྦྲང་རྩིའི་ནང་ཆུ་དང་མངར་ཆ། གཉེར་རྫས། འདུ་ཁུ་(Enzymes)བཅས་ལྡན་ཡོད། སྦྲང་རྩི་ནི་ཏ་ཅང་འདུ་བདེ་ཞིང་གློ་ལུ་བ་ལྟ་བུའི་རྒྱུན་མཐོང་གི་ནད་ལ་ཡང་ཕན་པ་ཡིན། སྦྲང་རྩི་ནི་རྒྱུན་ཟས་ལྟ་བུར་ལོངས་སུ་མི་སྤྱོད། སྦྲང་རྩི་སྨན་གྱི་ནང་དུའང་བཀོལ་བ་ཡིན།

སྦྲང་མ་ནི་ནགས་ཚལ་ནང་མང་ཞིང་། དེ་ཚོས་ཤིང་སྡོང་མཐོན་པོའི་སྟེང་དང་གྲོང་ཁྱེར་ནང་ཁང་བརྩེགས་ཀྱི་ངོས་སུ་**སྦྲང་ཚང**་(Hives)ཞེས་པའི་ཚང་བཟོ་བ་ཡིན།(དཔེ་རིས་༡༩་༣༡) སྦྲང་མ་སྐམ་གྱི་ནང་གསོ་ཚགས་ཀྱང་བྱེད་པ་དེར་**སྦྲང་གསོ**་(Apiculture)ཟེར། སྐམ་དེར་**སྦྲང་གསོ་ཁང**་(Apiaries)ཟེར། སྦྲང་མས་སྐམ་གྱི་སྒྲོམ་གྱི་སྟེང་ལ་སྦྲང་ཚང་བཟོ་ཞིང་། སྦྲང་མས་བཟོས་པའི་ཁང་བུ་དག་ལ་**སྦྲང་ཁྲུང**་(Combs)ཟེར། སྦྲང་མའི་བྱ་སྤྱོད་ཚང་མར་སྦྲང་ཁང་གིས་ཚོད་འཛིན་བྱེ་བས་ཀྱི་ཡོད། སྦྲང་མའི་རྒྱལ་མོས་

དཔེ་རིས་༡༩་༣༡ སྦྲང་ཚང་།

(Queenbee)སྒོང་བསྐྱལ་བ་ཚང་འབུ་(Larvae)དང་ཤུབས་འབུར་(Pupae)གྱུར། ཚང་འབུ་དང་ཤུབས་འབུ་གཉིས་ཀར་རྩོལ་སྦྲང་(Workerbee)གིས་བཟའ་སྐྱོང་བྱེད། སྦྲང་མས་མེ་ཏོག་གི་རྩི་བཅུད་བཏུས་ཏེ་སྦྲང་རྩི་བཟོ་བ་ཡིན། སྦྲང་རྩི་ནི་སྦྲང་རྩི་འདོན་ཆས་ལ་བརྟེན་ནས་འདོན་པ་རེད།(དཔེ་རིས་༡༩་༣༣)

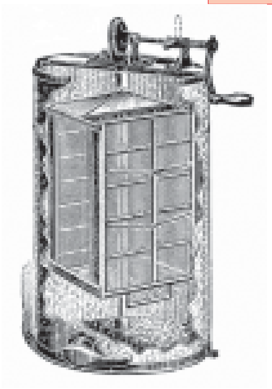

དཔེ་རིས་༡༩་༣༣ སྦྲང་རྩི་འདོན་ཆས

བཏོན་པའི་སྦྲང་རྩི་རྣམས་གཙང་ལ་རླུང་མི་འགྲོ་བའི་ཤེལ་དམ་ནང་ཉར་ཚགས་བྱེད། སྦྲང་མའི་ཞོར་ཐོན་དངོས་རྫས་སྦྱོད་སྒོ་ཅན་ཞིག་ཡོད་པ་ནི། སྦྲང་མའི་ཡང་ལྭ་(Bee wax)ཞེས་པ་དེ་ཡིན་ཞིང་། དེ་ནི་ལྭ་སྦྲོན་བཟོ་བར་བཀོལ་བ་རེད། རྒྱ་གར་ནང་གྲོང་གསེབ་བཟོ་ལས་ལྷན་ཚོགས་དང་། དེ་མིན་གྱི་ཞིང་ལས་གཙུག་ལག་སློབ་ཁང་འདྲ་མིན་ཁག་གི་གཞོགས་འདེགས་འོག་ཞིང་པ་ཚོར་སྦྲང་ཁང་བཟོས་ཏེ་སྦྲང་མ་གསོ་ཚགས་བྱ་དགོས་པའི་སྐུལ་སློང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། སྐབས་རེ་ལ་ལས་སྦྲང་རྩིར་བྱེ་མ་ཀ་ར་དང་བུར་ཤིང་ཀ་ར་མ་བཏུལ་བ་(Gur)བསྲེས་ཏེ་ལྷད་གཏོང་གི་ཡོད། སྦྲང་རྩིར་ལྷད་བསྲེས་ཡོད་མེད་གཤམ་གསལ་སྟབས་བདེའི་བྱེད་སྒོའི་ལམ་ནས་ཤེས་ཐུབ།

བྱེད་སྒོ་བརྒྱད་པ།

ཤེལ་ཕོར་ཞིག་གི་ནང་ཆུ་བླུགས་ཏེ་དེའི་ནང་སྦྲང་རྩི་ཐིགས་པ་གཉིས་བླུགས་དགོས། གལ་ཏེ་ཆུའི་ནང་སྦྲང་རྩི་སྐྱུད་པ་ལྟ་བུ་ཆགས་ཀྱི་འདུག་ན་ལྷད་མེད་རེད། ཀ་ར་ཆུའི་ནང་བཞུས་ཀྱི་ཡོད་སྟབས་ལྷད་ཅན་སྦྲང་རྩི་ཡིན་ན་ཆུའི་ནང་སྐྱུད་དབྱིབས་ལྟ་བུ་ཆགས་མི་ཐུབ།(དཔེ་རིས་༡༩་༣༡)

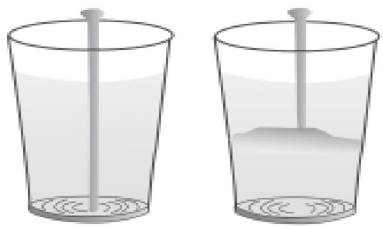

དཔེ་རིས་༡༩་༣༤ སྦྲང་རྩིར་བརྟག་པ།

དེང་སྐབས་ཞིང་པ་མང་པོས་སྦྲང་མ་གསོ་ཚགས་བྱེད་ཅིང་། དེས་རྒྱ་གར་གྱི་སྦྲང་རྩིའི་ཐོན་འབབ་འཕར་སྣོན་འབྱུང་བར་ཕན་ཐོགས་བྱུང་ཡོད། ཀུན་མཁྱེན་ཟས་རིགས་འཕོར་ཆེན་ཐོན་སྐྱེད་བྱ་ཆེད་སྔོན་ཐོག་དང་སྲོག་ཆགས་གསོ་ཉར་ཇི་ལྟར་བྱེད་པའི་སྐོར་ཁྱེད་ཀྱིས་རོབ་ཙམ་ཤེས་ཟིན་པ་རེད།

གལ་ཆེའི་མིང་ཚིག

Incubator	**Agriculture**	**Crop**	**Agricultural practice**
རླུམ་ཚས།	སོ་ནམ།	སྟོན་ཐོག	སོ་ནམ་ལས་དོན།
Nursery	**Fallow**	**Manuring**	**Kharif and Rabi**
ལྗང་པ་གསོ་ཁང་།	ཐགས་མ།	ལུད་རྒྱག་པ།	གཡར་འདེབས་དང་དགུན་འདེབས།
Organic manure	**Oil cake**	**Weeding**	**Pest**
སྐྱེ་ལྡན་ལུད།	འབའ་ཚ།	ཡུར་མ་ཡུར་བ།	འབྲས་བུའི་དགྲ།
Pesticide	**Granary**	**Silo**	**Breeding**
གནོད་འབུ་འཇོམས་བྱེད།	འབྲུ་ཁང་།	ཟན་མཛོད།	རྒྱུད་བཟང་སྤེལ་བ།（རྒྱུད་སྤེལ།）
Fertilisation	**Animal husbandry**	**Implement**	**Sowing**
ས་བོན་སྟེབ་སྦྱོར།	སྲོག་ཆགས་གསོ་ཚགས།	སོ་ནམ་ཡོ་ཆས།	སོན་འདེབས།
Irrigation	**Crop rotation**	**Milch animal**	**Milch cattle**
ཞིང་ཆུ་འདྲེན་གཏོང་།	སྟོན་ཐོག་སྐོར་འདེབས།	སེམས་ཅན་དྲུས་མ།	སྒོ་ཟོག་དྲུས་མ།
Comb	**Apiaries**	**Hive**	**Herbicides**
སྦྲང་ཁུང་།	སྦུར།	སྦྲང་ཚང་།	ཐོང་གཤོལ།
Hoe	**Crumb**	**Lodging**	**plank/Harrow/Leveler**
ཏྲོ་མ།	བོང་བ།	ཞིང་ཉལ་ཐེབས་པ།	པང་ལེབ་དང་ཤ་ལ།
Pisciculture	**Tilling**	**Water logging**	**Cubines**
ཉ་གསོ།	ཕྱུ་སློག	ཆུ་འགག་ཐེབས་པ།	བཙ་བསྟུ་འཕྲུལ་འཁོར།
Pollination	**Poultry**	**Apiculture**	**Lactometer**
ཟེའུ་འབྲུའི་སྟེབ་སྦྱོར།	བྱ་གསོ།	སྦྲང་གསོ།	འོ་དཔྱད་ཤེལ་ཐུར།

སློབ་ཚན་བསྡུས་དོན།

- འཕེལ་བཞིན་པའི་ང་ཚོའི་མི་འབོར་ལ་བཟའ་བཅའ་མཁོ་སྤྲོད་བྱ་ཆེད། ང་ཚོས་སོ་ནམ་གྱི་ལས་རིགས་ངེས་ཅན་གཉེར་དགོས།
- ས་ཞིང་གཅིག་གི་ཐོག་འདེབས་གསོ་བྱས་པའི་རྩི་ཤིང་གི་རིགས་ལ་སྔོན་ཐོག་ཟེར།
- ནམ་དུས་ལ་ལྟོས་པའི་སྔོན་ཐོག་ནི་གཡར་འདེབས་དང་དགུན་འདེབས་གང་རུང་ཡིན།
- སོན་འདེབས་མ་བྱས་གོང་ཞིང་ཆུ་འདྲེན་པ་དང་འཕྱ་སློག་བྱེད་པ། ཤ་ལ་རྒྱག་པ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་ས་རྒྱ་གཤིན་པོ་གྲ་སྒྲིག་བྱ་དགོས་ཤིང་། ཐོང་གཤོལ་དང་ཤ་ལ་གཉིས་དགོས་དོན་འདིའི་ཆེད་བཀོལ་བ་ཡིན།
- སོན་འབྲུ་གཏིང་ཚད་དང་བར་ཐག་འོས་འཚམས་སུ་བཏབ་ན་ཐོན་འབབ་བཟང་པོ་འབྱུང་། སོན་བཟང་འདེམས་སྒྲུག་ཟིན་རྗེས་སོན་འདེབས་བྱེད་ཅིང་། དེ་ཡང་སོན་འདེབས་འཕྲུལ་འཁོར་གྱིས་སོན་འདེབས་བྱེད།
- ཞིང་ཆུ་ནི་ཁུངས་སྣ་ཚོགས་ནས་འདྲེན་གཏོང་བྱེད་ཅིང་། སྔོན་ཐོག་མི་འདྲ་བ་སོ་སོར་ཞིང་ཆུ་འདྲེན་དུས་དང་འདྲེན་ཚད་མི་འདྲ་བ་ཡིན། དེ་བཞིན་ས་རྒྱུའི་ཆ་ནས་ཀྱང་ཞིང་ཆུ་འདྲེན་ཚད་ལ་ཁྱད་པར་ཤོར་གྱི་ཡོད།
- སྐྱེ་ལྡན་ལུད་ལ་བརྟེན་ནས་ས་བཅུད་བསྐྱར་གསོ་དང་རྫས་ལུད་ལ་བརྟེན་ནས་ས་བཅུད་ཕྱུག་ཏུ་གཏོང་དགོས་ཀྱི་ཡོད། གསར་ཐོན་རྫས་འགྱུར་རྫས་ལུད་དར་སྤེལ་བཏང་བ་ནས་དེའི་སྤྱོད་ཚད་ཧ་ཅང་ཆེན་པོ་འཕར་ཡོད།
- སྐྱེ་ལྡན་ལུད་པེད་སྤྱོད་བྱ་རྒྱུར་སྐུལ་འདེད་གཏོང་དགོས།
- རྩྭ་ཡན་གྱིས་འོད་དང་ས་བཅུད། ཆུ་བཅས་འཐེན་གྱི་ཡོད་སྐབས། སྔོན་ཐོག་སྐྱེ་འཕེལ་ཡག་པོ་འབྱུང་དགོས་ན་རྩྭ་ཡན་འཐོག་དགོས། རྩྭ་ཡན་རྣམས་རྩྭ་ཡན་འཛོམས་བྱེད་ཅེས་པའི་རྫས་སྣ་པེད་སྤྱོད་བྱས་པས་ཀྱང་ཚོད་འཛིན་བྱེད་ཐུབ།
- ལས་རྩོལ་ལམ་བཟ་བརྡ་འཕྲུལ་འཁོར་ཞེས་པའི་འཕྲུལ་ཆས་ལ་བརྟེན་ནས་སྔོན་འབྲས་བཟ་བརྡ་དང་གཡུལ་གཙོག་ཅིང་། དེ་ལས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུའི་ཆ་ཤས་ཤིག་བཟའ་འབྲུ་དང་ཕྱུགས་ཚག་ཅེས་ཞིང་པའི་ཁྱིམ་ཚང་སོ་སོས་ཉར་ཚགས་བྱེད་པ་དང་། འཕྲོས་རྣམས་ཁྲོམ་རའི་ནང་འཚོང་གི་ཡོད། བཟའ་བཅའ་རྣམས་དོས་ཁང་ཆེན་པོ་དང་འབྲུ་མཛོད་ཆེན་པོའི་ནང་དུ་ཉར་ཚགས་ཀྱང་བྱེད།
- སྔོན་ཐོག་གི་རིགས་ཕན་ཚུན་འདྲེས་སྦྱོར་བྱས་ཏེ་དགོས་མཁོའི་ཁྱད་ཆོས་དང་ལྡན་པར་ཡར་རྒྱས་གཏོང་གི་ཡོད།
- ཟས་སྣེ་གཙོ་གྲས་འོ་མ་དང་ སྒོ་ང་། ཤ་བཅས་མཁོ་སྤྲོད་འབྱུང་བའི་ཆེད་དུ་བ་དང་མ་ཧེ། བྱ་དང་ཉ་ལྷ་བུའི་སྲོག་ཆགས་རིགས་གསོ་ཚགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
- སྒོ་ཇག་སེམས་ཅན་ལ་ཚུལ་དང་མཐུན་པའི་ཕྱུགས་ལྷོ་དང་། གཙང་སྦྲ། ནད་དང་གཞན་རྟེན་འབུ་སྲིན་གྱི་འཚེ་བ་ལས་བསྲུངས་བྱེད་ཀྱི་སྲུང་སྐྱོབ་བཅས་དགོས།
- སྲོག་ཆགས་གསོ་ཚགས་ཚུལ་དང་མཐུན་པར་བྱེད་པ་དང་རྒྱུད་བཟང་འདྲེས་སྦྱོར་བྱེད་པའི་ལམ་ནས་སྲོག་ཆགས་ལས་བྱུང་བའི་བཟའ་བཅའི་ཐོན་འབབ་གོང་དུ་སྤེལ་ཐུབ།
- སྦྲང་རྩི་ལྷ་བུའི་ཟས་སྣ་འབྱུང་ཆེད་སྦྲང་མ་ལྷ་བུའི་སྲོག་ཆགས་ཆུང་ངུ་ཡང་གསོ་ཚགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

སྦྱོང་ཚན།

༡། གདན་འཛུགས་ཀྱི་སོ་ནམ་ལས་དོན་ཇི་ལྟར་དར་འཕེལ་བྱུང་བ་རེད་དམ།

༢། ནམ་དུས་གཞི་ལ་བཞག་པའི་སྟོན་ཐོག་རིགས་གཉིས་ཀྱི་མིང་བྲིས།

༣། སྟོན་ཐོག་ཞེས་པ་ནི། ས་གནས་གཅིག་ཏུ་རྩི་ཤིང་གི································གཅིག་འདེབས་གསོ་བྱས་པར་གོ།

༤། ཞིང་རྨོས་པ་ལས་སའི་ནང་རླུང································བདེ་ རུ་འགྲོ།

༥། ཆུ་འབྲས་ཀྱི་ཞིང་ནི་འབྲས་སྨུག································འདེབས་ཀྱི་ཡོད།

༦། རྫས་ལུད་ཅེས་པ་ཅི་རེད།

༧། སྐྱེ་ལྡན་ལུད་པེད་སྤྱོད་བྱེད་དགོས་དོན་ཅི།

༨། ཞིང་ཉལ་ཐེབས་པ་ཞེས་པའི་གོ་དོན་དང་། དེ་ཇི་ལྟར་བྱུང་ཚུལ་བྲིས།

༩། ཞིང་ཆུ་གཏོང་རྒྱུ་མང་དྲགས་པ་དང་ཆུ་རུད་འབྱུང་སྐབས་ཞིང་ཆུ་འགག་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད། ཆུ་འགག་ཐེབས་པ་སྔོན་འགོག་ཆེད་ཅི་བྱེད་དགོས་སམ།

༡༠། རྩྭ་ཡན་ལ་ཚོད་འཛིན་ཇི་ལྟར་བྱེད་དགོས་སམ།

༡༡། གནོད་འབུ་འཇོམས་བྱེད་ཅེས་པ་ཅི་རེད།

༡༢། འབྲས་དགྲ་འཇོམས་བྱེད་དང་རྩྭ་ཡན་འཇོམས་བྱེད་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཅི།

༡༣། སྟོན་ཐོག་རྣམས་འབྲས་བུའི་དགྲ་ལས་སྲུང་ཆེད་ཐབས་ལམ་གང་དག་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས་སམ།

༡༤། བཙས་མ་བཟ་བ་དང་གཡུལ་གསོག་པའི་བརྒྱུད་རིམ་འགྲེལ་བརྗོད་བྱོས།

༡༥། འོ་ཐོན་སྲོག་ཆགས་ཇི་ལྟར་གསོ་བ་འགྲེལ་བརྗོད་བྱོས།

༡༦། བ་གླང་དང་མ་ཧེའི་ནད་རྟགས་འགྲེལ་བཤད་བྱོས།

༡༧། གལ་ཏེ་ཁྱེད་ལ་སོན་འབྲུ་འགའ་ཞིག་འདེབས་གསོ་བྱ་རྒྱུར་སྤྲད་ཚེ། དེ་སྐྱེ་བའི་རྐྱེན་གང་དག་ལ་ཁྱེད་ཀྱིས་དོ་སྣང་བྱ་རྩིས་ཡོད་དམ།

༡༨། གཤམ་གསལ་བརྗོད་གཞི་ཁག་གི་ཐོག་འགྲེལ་བརྗོད་མདོར་བསྡུས་རེ་བྲིས།

ཀ༽ ཡུར་མ་ཡུར་བ། ཁ༽ སྦྲང་ཚང་། ག༽ བྱ་གསོ་ཁང་གི་བྱ་ལ་ལྷོ་སྙིར་ཚུལ། ང༽ ལྡང་པ་སྤྱི་འཛུགས།

༡༩། སྒོ་ངའི་སྤུས་ཚད་ལ་ཇི་ལྟར་བརྟག་ཐུབ་བམ།

༢༠། ཉ་ཇི་ལྟར་གསོ་ཚགས་བྱེད་དམ།

༢༡། སྦྲང་གསོ་ཞེས་པ་ཅི། སྦྲང་མ་གསོ་ཚགས་བྱེད་པར་ངེས་པར་མཁོ་བའི་བྱ་རིམ་གང་དག་ཡིན་ནམ།